

◆ MIRCEA POPA

**Constantin Cubleşan –
contemporanul nostru**

La 16 mai obştea scriitoricească clujeană a înscris în programul manifestărilor sale aniversare, sărbătorirea împlinirii vârstei de 85 de ani a unuia dintre cei mai iubiţi şi apreciaţi scriitori ai săi, octogenarul Constantin Cubleşan. Născut în Cluj, în 1939, an din care mai trăiesc puţini oameni ai condeiului (unul dintre ei, reputatul N. Manolescu, s-a stins înainte de a apuca această vârstă a împlinirii totale), viitorul scriitor şi-a început studiile liceale la Huedin, întrucât părinţii săi au fost dascăli la şcoala românească din localitatea Traniş, înlesnindu-i astfel întâlnirea cu un alt coleg răsfăţat de muze, viitorul poet de mare clasă Marcel Mureşeanu. Amândoi au făcut Filologia la Cluj, participând, încă din anii de balicie, la cenaclul studentesc, pe care l-au onorat cu prezenţa lor incisivă, de o mare risipă comunicativă, prefigurând viitoarele desanturi literare dorite. Şi-au trimis unele creaţii ziarelor şi revistelor clujene, afirmându-se de timpuriu ca viitori maeştri ai cuvântului. Titi Cubleşan, cum îi spunea lumea, a rămas reporter la Radio, publicând în „Steaua” o sumedenie de reportaje, dări de seamă, poezii, astfel că atunci când a simţit nevoia unui stimul cotidian mai precis conturat a trecut în redacţia revistei „Tribuna”, debutând editorial, aproape concomitent, cu o carte de proză SF, *Nemuritoarele stele* (1968) şi cu una de critică, *Miniaturi critice* (1969), genuri literare predilecte, cărora le-a rămas credincios până la capăt. Om de bine, devotat trup şi suflet slujirii culturii locale şi naţionale, dublat de o bonomie simpatică şi molipsitoare, seriozitate şi spirit al muncii, au fost calităţile care l-au recomandat pentru posturi de conducere importante, cum au fost cele de la Editura Dacia, de la Teatrul Naţional sau de la Asociaţia Scriitorilor, afirmându-se ca un om de cultură multifuncţional, preocupat a-şi contura fizionomia proprie în lumea literară a momentului, dar atent în permanenţă la scrisul confrăţilor, gata oricând să cerceteze şi să ateste, prezenţa caratelor de talent dovedite de scrisul celor asupra cărora se apleacă. În multitudinea sa de preocupări a intrat la un moment dat şi calitatea de profesor la Universitatea din Alba Iulia, de unde s-a pensionat, grăbit şi dornic de a-şi scrie cărţile care îl aşteptau neterminate. De atunci stă nemişcat la masa sa de scris, care i-a devenit locul de viaţă şi de comunicare predilect, dând la iveală, cu răbdare şi o tenacitate tipic ardelenescă, volum după volum, într-un ritm ameţitor, care impresionează şi impune respect, cărţi aşteptate de publicul larg cititor pentru calmul şi minuţiozitatea disecţiilor analitice, şi prin apetitul extraordinar de aborda în permanenţă o nouă temă de cercetare, parcă nemulţumit că nu poate în mâna studiosilor o posibilă istorie a literaturii române, aşa cum a făcut-o când a investigat cu mare probitate istoria romanului românesc. Au atras atenţia mai ales lucrările din deceniul cel mai recent în care a abordat teme diverse de istorie literară, dar mai ales afinitatea de a cuprinde pe câţiva dintre contributorii de seamă ai exilului şi ai diasporei sau pe câţiva dintre romancierii ultimei generaţii, care i-au fost şi prieteni, cunoscându-le bine etapele de evoluţie şi stilul interior al epicului pe care l-au dezvoltat. A dovedit puterea de creaţie a unui Balzac şi fantezia creatoare a unui Mihail Sebastian, scriind cărţi căutate şi îndrăgite de public pentru idealitatea lor cuceritoare, făcând din personajele sale o lume a unei umanităţi robuste, încrezătoare în posibilităţile deplinei rotunjiri etice. Creator polivalent, mişcându-se cu siguranţă şi fantezie în lumea romanului, a

poeziei și dramaturgiei (cu piese puse în scenă la Naționalul clujean), el a dovedit o capacitatea rară de a interoga cu atenție universului imaginar al fiecărui creator pe care îl investighează, identificând noi calități de recunoaștere publică. Lista autorilor abordați este una foarte bogată, începând de la Delavrancea, la Ion Lăncrănjan, Ion Druță, Urmuz, Cioran, Eugen Ionescu, Constantin Virgil Gheorghiu, Rebreanu, Caragiale, Eminescu, D.R. Popescu, Augustin Buzura, Leonida Neamțu etc., propunând soluții interpretative bazate pe lecturi proaspete și pe sugestii metodologice moderne, provenite dintr-un instrumentar critic de ultimă oră. În anii din urmă a devenit cunoscut și prin memorialistica sa atractivă, privitoare la viața literară a urbei noastre, începând cu scriitorii „Tribunei” sau ai „Stelei”, cu reprezentantele liricii feminine, dar și cu oamenii și localurile care au devenit emblematice pentru clujeni. La curent cu tot ceea ce intră în categoria de cultură urbană, el a nemurit, prin actualizări de mare efervescentă verbală, oameni și personaje, instituții și manifestări artistice, care au marcat, într-un fel sau altul, și viața orașului în care trăim. Mereu în pas cu vremea, el scrie cu o remarcabilă dorință de a împrăști memoria nepieritoare a orașului, prin reconstituiri de întâmplări singulare, de episoade sugestive uitate, care o dată scoase la lumină își dovedesc puterea de seducție și spontaneitatea lor savuroasă. E mereu activ și surprinzător de actual în tot ce face și întreprinde. Așa, de pildă, în cele câteva luni care a precedat evenimentul de la 16 mai, el a dat la lumină un roman de actualitate, *La ferestrele Europei* (Ed. Junimea, 2023), spre a colabora apoi cu Ada Blendea de la Editura Casa Cărții de Știință, spre a pune la dispoziția cercetătorilor și istoricilor literari cele două domenii în care s-a afirmat cu real succes, poezia și eminescologia. Pot fi urmărite acolo, pas cu pas, evoluția afirmării sale poetice și a criticii despre Eminescu, transmise nouă prin vocile cele mai autorizate ale criticii naționale, atât a lui C. Cubleșan – poetul, cât și a lui C. Cubleșan – eminescologul. Sunt două domenii de bază ale preocupărilor scriitorului sărbătorit, care a făcut dovada în timp că poate intra în orice bilanț al actualității lirice, prin cele 14 cărți de poezie publicate și prin cele 16 cărți pe care i le-a închinat lui Eminescu. Acesta din urmă e un domeniu în care prestația sa critică a întrunit toate sufragiile criticii, așa după cum afirmă unul dintre cei mai autorizați specialiști în domeniu, Theodor Codreanu, autor de exegeze eminesciene fundamentale, care vorbește despre C. Cubleșan ca despre un antecesor cu autoritate critică bine consolidată, afirmând: „Nu mă îndoiesc, gândul eminescologic, luminos și stăruitor peste apele nestatornice ale timpului, constituie o dimensiune centrală a personalității lui Constantin Cubleșan.” Despre contribuția sa, metodică și sistematică a la cernerea opiniilor și contribuțiilor critice despre poetul național, dau seama în prezenta antologie peste 30 de critici literari, între care se numără prestigioși exegeți ai operei lui Eminescu, precum Dan Mănuță, Theodor Vărgolici, Irina Petraș, Marian Barbu, Ion Buzași, Rodica Marian, Ioan Holban, Sălcuț Horvat, Tudor Nedelcea, Mircea Popa și alții mai mulți. Analizele pertinente conținute de acest volum, reprezintă în sine sentința pe care instanța criticii eminescologice a rostit-o cu fiecare ocazie când autorul nostru a ieșit la rampă cu noi contribuții eminesciene. E o dovadă peremptorie că exegetul și omul de cultură pe care îl sărbătorim acum la 85 de ani, poate fi declarat în cunoștință de cauză drept un adevărat contemporan al nostru, adăugând noi un argument în plus, acela de a fi fost cinstit cu Premiul Eminescu, obținut recent la Suceava. Contribuția sa masivă și inspirată la problemele nevralgice ale literaturii noastre, atestă spiritul tânăr, disociativ, polivalent, care și-a marcat puternic prezența în fluxul literar contemporan ca o personalitate de prim rang, căutând mereu între „Aici” și „Dincolo”, punți de legătură care ne perpetuează existența: „Totul e să vă amintiți că am fost:/ un cuvânt așternut pe o carte/ pe care am tot scris-o fără s-o isprăvesc/ de au rămas mai multe pagini albe/ decât cele acoperite cu slove...” Pe aceste pagini albe îi urăm și noi: Multă sănătate și un nou raft de cărți!

◆ NICOLETA MILEA

**Constantin Cubleşan,
modelul scriitorului contemporan**

Îubind Cuvântul până la destăinuirea deplină, vrednic de a fi recunoscut în valoarea sa esențial umană, făcând corp comun, deopotrivă, cu propriile-i convingeri de o ingenuă sinceritate, blând, îngăduitor, echilibrat, profund, iată numai câteva din calitățile care, prin convergența lor cu sensibilitatea nativă a creatorului, particularizează Portretul lui Constantin CUBLEȘAN. Scriitor polivalent – poet, prozator, dramaturg, critic și istoric literar – ne propune „un ghid de lectură necesar”, prin „Memoriile memorabililor”, Editura Junimea, Iași, 2018. Colecția „Memoria clepsidrei”. Coordonatorii colecției: Viorel Dumitrașcu, Lucian Vasiliu. Tehnoredactare și copertă: Cezar Baci (272 pagini) „Un cuvânt înainte”, succint, dar foarte dens, lămurește speciile considerate drept paraliteratură, încă din secolul al XVIII-lea, exemplifică, de la pașoptiști încoace, tipuri de creație – jurnale, memorii, corespondență – și aduce în prim plan nume care au impus genul: Ion Ghica, Titu Maiorescu (relația cu Mihai Eminescu).

Pentru a nu rămâne risipite prin paginile revistelor în care au fost publicate, eseurile, 35 la număr, sunt adunate de autorul lor, Constantin Cubleşan, în „Memoria memorabililor”, imagini – etalon ale autorilor: Gabriela Adameșteanu, Florența Albu, Valeriu Anania, Nicolae Balotă, Maria Banuș, Aurel Baranga, Mihai Beniuc, Ana Blandiana, Leo Butnaru, Nina Cassian, Neagu Djuvara, Petru Dumitriu, Niculae Gheran, Mircea Radu Iacoban, Gelu Ionescu, Gabriel Liiceanu, Monica Lovinescu, Norman Manea, Adrian Marino, Dumitru Micu, Ion Negoitescu, Virgil Nemoianu, Ecaterina Oproiu, Octavian Paler, Petre Pandrea, Edgar Papu, Miron Radu Paraschivescu, Ioana Pârvulescu, Andrei Pleșu, Dumitru Popescu (Dumnezeu), Titus Popovici, Marin Preda, Ion D. Sârbu.

Titlurile sunt deosebit de sugestive pentru aria de semnificații a „memoriilor” fiecărui autor, fie că rememorează „evenimentele importante ale vieții atâta vreme cât ele sunt încă proaspete în aducerea aminte”, „Un trecut apropiat”, Gabriela Adameșteanu, fie că este denumirea omonimă unui jurnal, „Zidul martor”, Florența Albu, fie că reflectă un moment dur din existența protagonistului, „Prin tenebrele temnițelor comuniste”, Valeriu Anania, ș.a.m.d.

Citindu-le, constatăm că este evidentă imparțialitatea criticului literar, în aprecierile confrăților de cuvânt, nuanțările obiective, echilibrate. „La vârsta seniorială, pe care chipul nu i-o trădează – consemnează pe coperta a IV-a Iuliu Pârvu – Constantin Cubleşan pare unul dintre cei mai în formă scriitori clujeni ai momentului.”

Pentru eseul „Idei, fapte, emoții, trăiri integrale”, Constantin Cubleşan folosește „Caietul albastru” al lui Nicolae Balotă, versiunea ediției din 2007, apărută la București, Ideea Europeană, două volume, în seria „Ediții definitive”

Dar până când să vadă lumina tiparului, „Caietul albastru” al lui Nicolae Balotă își are și el odiseea lui. Despre abandonarea lui într-un tren oprit pe traseul Cluj-București, despre drumul întortocheat și misterios, de recuperare, până să ajungă după ani mulți înapoi, în mâinile autorului, despre „Jurnalul”, arestarea, condamnarea și multe alte stări trăite, scrie în caietul pe care de nenumărate ori îl ascunsese: „Când ies din birou – scria la 16 aprilie 1955 – fie și numai pentru câteva clipe – după ce am notat ceva în caietul acesta, am grijă să-l pitesc sub un teanc de cărți sau reviste. Când lipsesc ceva mai mult îl vâr

împreună cu carte ape care o citesc sau hârtiile manuscrisului la care lucrez în geanta burduhănoasă a Tatălui meu, pe care am luat-o în folosință.”

Constantin Cubleşan pune o întrebare esențială: „De ce atâta precauțiune?” La o lectură atentă, aprofundată, răspunsul vine lămurind o multitudine de aspecte, dincolo de imaginea generală, ușor rezumabilă, de aspecte semnificative care leagă fapte și întâmplări: „Pentru simplul motiv că el Nicolae Balotă își consemnează impresiile de lectură, observațiile asupra stării societății, asupra ideologiei și politicii comunismului în România, relatări privind umilința familiei sale, relațiile cu prietenii de la Sibiu și din Cluj, aprecieri asupra diverselor personalități cu care intră în contact, pe care le cunoaște și le frecventează, aspectele mizeriei morale și materiale ale lumii înconjurătoare ș.a.m.d.” Nicolae Balotă menționează: „N-am scris niciodată doar pentru mine (...) Am scris, deci, întotdeauna cu gândul ca aceste file << intime >> vor fi odată publicate.”

Impresiile de lectură, comentariile, reflexiile exprimate sunt puncte de plecare pentru conturarea aspectelor care impun o personalitate complexă, liberă în gândire, demnă, curajoasă, puternică, pe care tenebrele închisorilor comuniste a întărit-o, nu a înspăimântat-o.

La polul opus, a fost „*Maria Banuș – sinceră și duplicitară*” (Însemnările mele: vol. I, 1927 – 1944; vol. II, 1945 – 1999), fundamental îndatorată politicului, după rețetarul *metodei realismului socialist*.

Eseul „*Ratarea prin succes*” privește circumspect, și pe bună dreptate, aspecte din viața și activitatea literară a lui Aurel Baranga, dramaturgul cu o „consistentă doză de oportunism” în piesele sale. Autorul însuși recunoaște: „Teatrul n-are obligații didactice (...) teatrul are altă datorie: să fie o mărturie vie a vremii, nu o copie, ci un testimoniu al epocii: fața ascunsă a lumii”. Identificăm aici crezul literar pe care-l va aplica în opera ce a răspuns comandamentelor epocii. Succesul de moment al operei nu i-a asigurat niciun merit literar – artistic peste timp. Anii copilăriei, apoi ai tinereții și ai maturității depline îi evocă în pagini memorabile, dar și aici recunoaștem, în unele dintre ele, influența partinismului politic.

„*Haosul dintr-un suflet agitat*” aduce în prim plan un scriitor controversat în epocă, Mihai Beniuc, ușor de recunoscut printr-un vers celebru: „*Toboșar al timpurilor noi*”. În memorialul editat de către Ilie Rad: „Însemnările unui om de rând. Pagini de jurnal și memorii (1965-1969; 1971; 1974), își exprimă cu fermitate apartenența politică: „Sunt comunist și voi continua să rămân comunist, la fel de comunist ca totdeauna.”

Activitatea lui literară și obștească sunt readuse în prim-plan în completarea volumului de memorialistică: „*Sub patru dictaturi (1940-1975)*”, reeditat de Ion Cristoiu și Mircea Suci (București, Editura „Ion Cristoiu”, S.A., 1999).

Constantin Cubleşan, pornind de la mărturisirile lui Mihai Beniuc, „privitoare la destinul său literar și științific, la ascensiunea ca și la decăderea sa, nu mai puțin spectaculoasă”, constată că „E, așadar, un fals *jurnal* întrucât totul, sau aproape totul e rememorare, mai ales privitor la anii de tinerețe”.

Aproape în tot ce a înfăptuit i se poate aplica propria-i judecată: „Toți marii oameni politici sunt niște lași fără egal (...) Toți marii politicieni sunt niște criminali înrăiți. De când e lumea așa e. Atenție!”

În „*Memorii, Amintiri, Confesiuni*” aflăm despre publicistica Anei Blandiana, din volumul sub un „generic programatic”, „*Fals tratat de manipulare*” (București, Editura Humanitas, 2013, demn de tot interesul: „atât pentru partea strict eseistică, de comentarii ale evenimentelor politice din anul revoluției și mai ales după, cât și prin confesiunile scriitoricești, dublate de numeroase inserte memorialistice.”

Autoarea, inițial, nu a avut intenția de a face memorialistică, dar stilul în care aduce în fața cititorului momentele esențiale din propria-i biografie pe fundalul epocii în care a trăit, o transformă într-o veritabilă carte evocatoare.

Despre eseistica evocatoare și de atitudine politică, Ana Blandiana mărturisește: „Această publicistică specială mi-a dat posibilitatea și chiar obligativitatea nu numai să spun ce gândesc, ci și să gândesc lumea prin care trecem”; „Ceea ce încerc să fac acum – se confesează autoarea – nu este, deci, descrierea unei istorii știute, ci investigarea unor întâmplări din punctul de vedere al întrebării

exasperante de la care am pornit și care – asemenea unui magnet care, plimbat peste o suprafață acoperită cu pilitură de fier, o ordonează, dându-i formă, structură și sens – poate să schimbe nu numai perspectiva, ci și conținutul poveștii”

Constantin Cubleşan remarcă trăsăturile fundamentale – curajul, implicarea, verticalitatea, libertatea de exprimare – care fac din Ana Blandiana o personalitate marcantă a epocii contemporane, un model pentru „dezvoltarea unor destine și chiar a unei societăți întregi.”

Despre eseistica și proza „document” a lui Leo Butnaru, „cel mai activ scriitor basarabean în actualitatea literară românească”, prezent în numeroase publicații românești culturale și literare, scrie sub genericul: „*Basarabia – sentimental și polemic*”. Constantin Cubleşan identifică problematica fundamentală dezvoltată de Leo Butnaru „cu incitante raportări și paralelisme între ceea ce poate constitui esența spiritului național rus, basarabean sau românesc” și pune în lumină „mijloacele discursului romanesc, de cea mai bună factură memorialistică”.

Despre „Viața și creația Ninei Cassian, despre care dă seama în paginile de jurnal”, despre „un mod de adaptare strategică la toate intemperiiile istoriei prin care a trecut, arătând mereu o fațadă activă în dosul căreia și-a știut organiza refugiul, cu iubirile sale pătimeșe, care i-au dimensionat intimitatea existenței”, despre gloria „profund feminină și de aceea viabilă și veritabilă ca destin artistic”, relatează în amplul eseu: „*Nina Cassian – frivolă și partinică*” (Memoria ca zestre, Cartea I, 1948- 1953, 1975 – 1979, 1987 – 2003; Cartea a II-a, 1954 – 1985, 2003 – 2004; Cartea a III-a, 1985 – 2005. București, Editura Cărțile Tangou, 2010).

Neagu Djuvara, intelectualul de rasă, povestitorul „elegant și hâtru”, „evocator pitoresc al atmosferei, al mediului unor timpuri trecute, plin de savoare și umor zeflemitor... , depănând din amintire, vechi întâmplări, cu nonșalanță și... erudiție”, prin *memorialistică* ni se dezvăluie „un autentic povestitor, de vocație”, receptat de Constantin Cubleşan în eseu: „*Un roman și patru povestiri*”.

„*Non credo, oro*” (Petru Dumitriu, *Nu cred, mă rog*. Traducere de Ruxandra Dragolea. Prefețe de Ion Vartic și Marta Petreu. Iași, Editura Polirom, 2014. colecția Egografii) este rememorarea parcurgerii drumului existențial, mult controversat de critica literară. Comentatorul afirmă că „*Non credo, oro*” este „o carte ce poate modifica (!) substanțial, liniile profilului său scriitoricesc și uman, deopotrivă.”

Spiritul lui Nicolae Gheran este asociat cu: „*Arta de a fi păgubaș*”, având în vedere că, în stilul său, „caută să ascundă mereu, sub masca umorului, marile dezamăgiri privitoare la societatea în care a trăit și care se prelungește azi, la fel de... păgubitoare.”

Figura de prim-plan a lui Mircea Radu Iacoban, în viața culturală, politică și socială a Iașului postbelic și în contemporaneitate este prezentată în eseu: „Un deceniu cât o viață”, „spirit angajat în epoca sa (trecută și prezentă) dar mult prea discret (...) în privința devoalării aceluși trecut ce se cere acum restituit, la vedere, integral.”

„*O carte despre... o viață*” este eseuul lui Constantin Cubleşan despre „Memorialul lui Gelu Ionescu, o tensionată mărturisire de sine, nu a unui ratat, ci dimpotrivă, a unui om ce-și dobândește libertatea și odată cu aceasta șansa împlinirii, însă într-un alt mediu decât cel în care și-ar fi dorit să trăiască.”

Memoria unei epoci în cultura română, aceea a lui Constantin Noica, o fixează Gabriel Liiceanu în „*Jurnalul de la Păltiniș*”, despre care comentează Constantin Cubleşan în eseu: „*Dintr-o școală de filozofie*”, „Aparent un amplu carnet rememorator al lucrărilor de atelier filozofic (...), de fapt, un discret dar amplu recviem în memoria celui care a fost un *spirit rector* în cultura noastră din anii tenebroși ai socialismului.”

Monica Lovinescu, „*În dialog cu țara*” sau despre „reconstituiri adesea incomode”, „*La apa Vavilonului*” (București, Editura Humanitas, 2008, reeditat în 2010). Cartea este apreciată ca fiind „polemică și contestatară, vie în măsura în care oglinda poate prezenta nedeformată realitatea în fața căreia este postată.”

Despre „*o mărturisire de sine a unui om care, o viață întreagă, s-a simțit și a trăit într-un exil interior și deopotrivă exterior*” („*Exilul începe prin ieșirea din placentă*”) atât în patria sa de baștină cât și în cea de

adopție („Cunoașteți America? Nicăieri nu se poate trăi mai bine singurătatea”) scrie Constantin Cubleşan în eseu: *Recitind „Întoarcerea huliganului”*, un roman memorialistic al lui Norman Manea, „romanul unei neliniștitoare condiții a fiului(...) desemnat în propriul destin”.

Memoriile lui Adrian Marino sunt prezentate sub genericul: „*Un om nefericit*”, având la bază „*Viața unui om singur*” (Iași, Editura Polirom, 2010), memorii „în felul lor derutante și dramatice”.

„*Timpuri zbuciumate*” este genericul sub care eseistul receptează/ comentează mijloacele și tehnicile folosite de Dumitru Micu în realizarea și organizarea memorialului său, *reconstituirile subiective* ale autorului *Scurtei istorii a literaturii române*. Este apreciată opera construită „cu multă râvnă, dăruire și vocație...”

„*Straja dragonilor*” (Ediție îngrijită și prefăcută de Ion Vartic. Epilog de Ana Mureșan. Cluj-Napoca, Biblioteca Apostrof, 1944) „ar fi trebuit să fie o amplă reconstituire de epocă, o panoramă evenimentială a vieții autorului ei”, Ion Negoitescu „un scriitor elegant (...), un critic de o rară finețe în interpretarea fenomenului literar, dublat permanent de rafinamentul poetului.”

Dintr-un imbold al confesiunii, Virgil Nemoianu scrie „*Arhipelag interior*” (Timișoara, Editura Amarcord, 1944), „una dintre cele mai pasionante de acest fel scrise în anii din urmă la noi”, după aprecierea lui Constantin Cubleşan. „*Memorii amuzante*”, despre jurnalul memorialistic al Ecaterinei Oproiu, consemnează lipsa de consistență și valoare a relatărilor fără nicio însemnătate relevantă.

De o cu totul altă factură este „*Autoportret într-o oglindă spartă*” – „*Un roman memorialistic*”, al lui Octavian Paler, care încântă cititorul „prin descrierea edulcorată a trăirilor dintr-o vârstă juvenilă, ca și prin meditațiile asupra vârstei înaintate.”

„*Mandarinul Valah*”, evidențiază coordonata majoră a memorialisticii lui Petre Pandrea „atitudinea de moralist, de cozeur, de comentator cu limbaj acid, de portretist”.

Edgar Papu, un autentic intelectual, personalitate „care trăia aproape exclusiv în sfera ideilor și a iluminărilor spirituale”, „*De-a lungul veacului*” ne-a lăsat, spre deosebire de alți memorialiști, „reflecții critice pe marginea cărților citite, referitoare la propria formare intelectuală, meditații de ordin estetic și filosofic”.

Paginile memorialistice ale lui Miron Radu Paraschivescu, sintetizate de Constantin Cubleşan sub genericul: „*Pe baricadele comunismului*”, sunt o reflectare profundă pe marginea *Jurnalului unui cobai*, „cartea de mărturisire a nefericirii și a eșuării unei conștiințe traumatizate sub zodia falsului existențial”.

În eseu „*Comunismul pe felii de viață*” se aduce în prim-plan un mod aparte de a evoca trecutul, așa cum l-a realizat Ioana Pârvulescu în „*Și eu am trăit în comunism*” (București, Editura Humanitas, 2015), „mai degrabă un soi de anchetă sociologică decât o carte de memorii propriu-zise”.

Total diferite sunt eseurile din ultima parte a cărții, prezentând, în speță, jurnale,

„*Jurnalul unei robinsoniade*”, un soi de exil (*Jurnalul de la Tescani*) al lui Andrei Pleșu;

dialoguri și confesiuni, „*Cioplitorul de himere*”, Dumitru Popescu (Dumnezeu); convorbiri, din lumea *high-life-ului* conducătorilor de partid ai României postbelice, „*Talentat și oportunist*” Titus Popovici; jurnal intim, „*Un jurnal de taină*”, Marin Preda;

Jurnalul unui jurnalist fără jurnal, „*Un destin asumat*” Ion D. Sârbu; „*Jurnalul fericirii*”, N. Steinhardt, „*Imaginea protipendadei comuniste*”, Vladimir Tismăneanu.

„*Memoriile memorabililor*”, scrisă cu ascuțimea minții și căldura inimii, este o lectură captivantă pentru toate vârstele, și mai ales o lectură care „poate incita cititorul tânăr, necunoscător decât din cărți a vieților și activităților unora și altora.” Pentru ei îndeosebi, crede autorul, aceste comentarii „pot fi un ghid de lectură necesar și onest.”

Modul în care este elaborată, conceptual, faptic și metodologic, întreaga operă a distinsului scriitor contemporan polivalent – poet, prozator, dramaturg, critic și istoric literar – Constantin Cubleşan este modelul reprezentativ al unui destin literar consfințit, grație harului și darului împlinite în fascinantul orizont cultural și spiritual covârșitor al Cuvântului.

◆ CONSTANTIN CUBLEŞAN,
Icoanele toamnei

NOPTI DE TOAMNĂ

Zilele-s de-acum mai
scurte –
Vălul nopților cernit

Ne-nfășoară pe tăcute
Coborând din asfințit.

Timpul și-a schimbat măsura
Vinde clipe cu de-a sila
Și ne ia părtași în toate
Cântărind parșiv lumina

Noptile-au venit tăcute
Picurgându-ne pe gene
Somn și vise, ca-n poveste,
Ca să fim robiți de lene.

S-a-ntomnat în fiecare
Dorul florilor de nalbă
De cerșim cu umilință
Câte-o lungă noapte albă.

Anotimpul e prielnic
Ruginitelor frunzare –
Și-ngânăm la ceasul serii
Cântece de alinare.

POVEȘTI DE TOAMNĂ

Soare palid, cer de mentă
Vântul vine dinspre munți
Aducând povești de toamnă –
Să tot stai să le ascuți.

Lacul e pustiu de-o vreme –
Rațe măcăie pe plaur –
Din adânc scot la iveală
Peștișorul cel de aur.

Sălciile-și plâng costița
Ramurilor veștezite –

Lungi citanii de-acatiste
Cad pe apă despletite.

E-un sobor de frunze moarte
Pe alei, primind sorocul –
Au rămas doar ciori cernite
Să-și bocească, trist, norocul.

Căci de-o fi curând să ningă
Cum grăiește zodiacul
Totul s-o-nălbi de-a valma
Și-om cânta ca pitpalacul.

CIOBĂNEASCĂ

Oi și capre, ploi și ceață
De pe munte vin la vale –
Toamna s-a urcat în ramuri
După pofta dumisale.

Totul curge mocănește
Fără grabă, făr' prihană –
În desagi e brânză nouă
Usturoaie,-a bună samă.

Câinii latră pe de-margini
Să-i audă-n codru urșii
Că s-au înmulțit de-o vreme
Fără teama sfântă-a puștii.

Satul care-a fost odată
Furnizor de caș și slană
E pustiu acum, săracul –
Și trăiește din pomană.

Dar orașul n-are stână
Turmele să le-ntrețină –
Tot la țară e nădejdea
Vremurilor ce-or să vină.

PEISAJ IDILIC

Dealul s-a lăsat pe-o rână
De-i ajunge poala-n baltă,
Greierii și-au stricat cobza –
Nu mai cântă c-altă dată.

Jos pe luncă,-ndoliate
Cresc brândușele de toamnă –
În măcieși s-aprinde focul
Și-amiroase-a dulce poamă.

Veverițele-s grăbite
Să-și adune-n cuib alune –
Pe un ram de sânger verde
Mierla stă să plece-n lume.

E sfârșit de anotimpuri
Totul e-n schimbare, iată
Anii trec și tinerețea
Nu mai e ce-a fost odată.

LAMENTAȚII AUTUMNALE

Am aprins de-aseară focul
Că s-a-nfrigorat odaia
Stau la bloc și-i gros betonul –
Soarele și-a stins văpaia.

Nici motanul nu mai toarce
Tolănit ca altădată
Pe covor sub raza lunii –
Zgribulită-i blana toată.

De pe geam văd doar cartierul
Adormit în nori de ceață –
Toamna i-a vândut lumina
Ca o veche precupeață.

Am primit o carte nouă
S-o citesc pe înserate –
E-un roman de trei parale
Cu domnițe și palate.

Nu mai scrie nimeni astfel
Alta-i moda, alt mobilul –
Mi-e prieten autorul
Cum să-i spun să-și schimbe stilul?

O s-aștept să vină iarna
Ca să-ngheț: a câta oară?
Astfel voi avea motive
Să-l citesc la primăvară.

RESEMNARE

Stau în casă ca o cloșcă
Grijulie,-n cuib, pe ouă.
Nici un chef n-am de plimbare –
De cinci zile-ntruna plouă.

Dau să scriu o poezie
Dar mi-s verbele pleoștite
Inspirația de-asemeni
Zace-n zale ruginite

Ce ți-e și cu toamna asta
A venit și nu mai pleacă –
Pomii s-au golit de frunze;
Vântul de-ar mai sta oleacă...

Mă aștept să vină iarna
Cu zăpadă, cu ghețușuri –
Oare-o fi ceva mai bine
Să pășim pe lunecușuri?

Aș, de unde? Nici o șansă!
Nu mai e ca astă-vară –
Despre asta mă previne
Vârsta mea seniorială.

Și mă leagăn pe iluzii
Și pe vise – cine știe? –
Că va fi o iarnă blândă...
Deci, m-am resemnat: e bine.

*Dintr-un volum în pregătire intitulat:
PEREGRIN PRIN ANOTIMPURI*

◆ VALENTIN COȘEREANU

EMINESCU - afinități lirice de tinerețe 1869-1874 (XI)

Motto: Niciun exeget al operei eminesciene nu se va putea dispensa de transcrierile făcute de Eminescu pentru înțelegerea mai cuprinzătoare a creației sale originale. (D. Vatamaniuc)

Un alt reprezentat al romantismului german, de care Eminescu însuși a fost contaminat, a fost WILHELM BERG. S-a născut la 8 august 1839, în parohia Visingsö din regiunea Jönköping și a murit în data de 16 iunie 1915 în Kungälv. Fiu de pădurar al curatorului din Visingsborg, Jönköping, Wilhelm Berg a evoluat ca istoric, arheolog și genealogist suedez. În 1856 el absolvă școala elementară superioară din Jönköping, iar în 1870 pleacă într-un oraș mai mare, la Göteborg. Reușește să primească, în 1872, un loc de muncă, funcționând ca trezorier la calea ferată Bergslagernas. În anul 1876 a devenit membru al primei Camere, cu reședința în Göteborg, rămânând pe acest post până în 1910.

Cum pasiunea sa va fi prin excelență dată de studiul istoriei, el consacră aproape tot timpul său liber pentru a se dedica științei, iar rezultatul acestei pasiuni va fi dat de publicarea în două volume editate în 1882 și 1887, intitulate: *Samlingar till Göteborgs historia* [Colecții de istorie a Göteborgului] apoi *Göteborgs Stift im 18. Jahrhundert* [Göteborgs stift în secolul al XVIII-lea] (în 1892), precum și *Augustinerklostret in Konungahälla* [Mănăstirea augustiniană din Kungahälla] (în 1894). Cum în această perioadă este moda descoperirilor arheologice, nici Wilhelm Berg n-a neglijat domeniul.

Va colabora cu sârg în jurnalul *Asociației antichităților suedeze*, contribuind la descoperirea și cunoașterea monumentelor istorice antice din regiunea Göteborg-ului și a Bohuslän-ului. De altfel, el va deține din 1886 postul de secretar al asociației de antichități a aceluiași regiuni, fiind și unul dintre principalii fondatori ai societății *Gnistan*. După 14 ani de activitate, își va da demisia din funcție, în 1892. În anul acesta, Berg se va căsători cu Ulrica Charlotta Emerentia (Emmy) Gumælius, rămânând cu ea până la moarte.

Berg era o fire mai mult decât intransigentă, întrucât persoanele care nu erau de acord cu faptele sale îi cădeau în dizgrație. Nu îi ardea de glume, așa cum se vede și din scrierile sale, căci era cu totul lipsit de umor. Meritul său principal a fost acela de a contribui la cunoașterea istoricului orașului și împrejurimilor Göteborg-ului. Era un foarte bun observator. De altfel, calitățile sale, incontestabile altfel, nu i-au fost date la o parte, așa încât, în 1882 a devenit membru corespondent al *Academiei Regale Suedeze de Științe și Academiei de Antichități*, iar din anul 1885, membru al *Societății Regale Suedeze de Știință și Cunoaștere* din Göteborg.

Între lucrările lui Wilhelm Berg selectăm câteva: *Funde aus der Steinzeit bei Hisingen. Stockholm* [Descoperiri din epoca de piatră la Hisingen. Stockholm¹], 1876; *Runische Schrifte neben Göteborg* [Inscripții runice lângă Göteborg], apărută în 1880; *Sammlungen aus Göteborgs Geschichte* [Colecții din istoria Göteborgului], 1882-1891; *Göteborg unter Carl XII* [Göteborg sub conducerea lui Carl XII], 1887; *Göteborgs Diözese im 18. Jahrhundert* [Eparhia Göteborgului în secolul al XVIII-lea], 1891; *Der alte Elfsborg* [Bătrânul Elfsborg], 1882; *Die Entdeckungsreise nach Archangelsk*, [Expediția la Arhanghelsk] 1889; *Konungahällas Klöster* [Mănăstirile din Konungahälla]: un studiu istoric, 1891; *Beitrag zur Kenntnis der Denkmäler und der alten Geschichte von Göteborg und Bohuslän* [Contribuție la cunoașterea monumentelor și istoriei antice din Göteborg și

¹ Descoperirile din epoca de piatră la Hisingen, arată că primii oameni din Suedia au fost vânători, pescari și culegători. Chiar și atunci, renul era un mijloc existențial.

Bohuslän], 1899; *Anmerkungen zu Göteborgs älteren Theatern* [Note despre teatrele mai vechi din Göteborg], 1896-1900; *Beitrag zur Geschichte der Göteborger Musik* [Contribuție la istoria muzicii din Göteborg 1754-1892], 1914.

După cum s-a văzut, era în obiceiul multor autori ca pe lângă activitatea lor științifică să... comită poezii. În cazul nostru, termenul *a comite* este justificat de criticul Rudolf Gottschall, în recenzie intitulată *Noi poezii lirice*, unde ia în discuție creațiile poetice ale lui Woermann, Seidel și Berg în des citata *Blatter für literarische Unterhaltung*.²

Spre deosebire de felul comun în care acționează Eminescu atunci când copiază numai producțiile lirice care îl impresionează/ interesează, el va copia în manuscrisul 2285, la filele 62v.-64v. introducerea criticului Gottschall adresată tuturor poezilor noi de a folosi în operele lor numai teme mari, universale: *Der Statistiker, der in Menschen und Dingen nur das Zahlenverhältniß, nach welchem er sie klassifiziert³, zu sehen gewohnt ist, wird heutzutage, indem er sich darin⁴ auf gemachte Erfahrungen stützt, das breiteste Blatt in seinen Jahresregistern für die Kategorie⁵ «Lirik» aufsparen; der Kulturhistoriker aber, der zu Menschen und Dingen nicht etwa wie jener spricht: «Wie hoch beziffert ihr euch?» spondern: «Was bedeutet ihr?» Was macht euch jenes hoch bezifferte Blatt des Statistikers als eins der auf der⁶ Goldwage geistiger Bedeutsamkeit am leichtesten wiegenden zu veranschlagen. Kommt doch dasjenige unter den Krankheitssymptomen⁷ unserer Tage, welches des Mangels an eigenartig prononcierten Charakteren, nirgends im modernen geistigen Leben so frappant zum Ausdruck wie im Bereich der zeitgenössischen Lyrik. Und dennoch sind die sichern Contouren eines scharfmarkierten und bedeutend herausgestalteten Charakters gerade dasjenige, was die heutige Lyric in erster Linie fordert. Sie will eine große Individualität des dichtenden Subjects, ausgestattet mit einem klaren Weitblick⁸ in Zeit und Geschichte und einem ruhigen Tiefblick⁹ in Welt und Gemüth; daneben will sie Abgeklärtheit in der Physiognomie¹⁰ der dichterischen Form; sie will dem betreffenden Dichter, wenn es seiner Poesiegegeben ist, sich in langen Willenlinien auszuströmen, den pathetischen Gang der gedankentiefen Elegie und den gewaltigen Sturmschritt der begeisterten Dithyrambe¹¹, oder aber, wenn er in Lakonismen redet, den stimmungsvollen Hauch des Liedes und die lapidare Prägnanz des Epigramms. Stets aber sei nur der große¹² Gegenstand des modernen Schaffens! Groß jedoch sind die Gegenstände der Poesie nicht, wen bei einem Theile der heutigen Romantiker, in einer utopistischen¹³ Phantasie oder, wie bei den¹⁴ Gelegenheitsdichtern im nicht Goethe'schen Sinne, in rein persönlichen Beziehungen wurzeln; groß sind die Gegenstände und würdig, dichterisch gestalten zu werden, vornehmlich dann, wenn Blut vom Blute dieser Tage in ihnen pulsiert, wenn sie aus dem Bewusstsein dieser großen Gegenwart, welche ihre Lorbern sowohl mit der schneidigen Schärfe des Schwerts auf den Schlachtfeldern nationaler Ehre wie mit der sanften Gewalt des Wort auf denjenigen rein menschlicher Sittigung¹⁵ und Veredelung pflückt, dieser Gegenwart, welche auf allen Gebieten des Könnens und des¹⁶ Wissens, des Handelens und des*

² Nr. 48 din 23 noiembrie 1871, pp. 753-759.

³ În mss. Eminescu scrie *classificirt*.

⁴ În mss. Poetul român sare cuvântul.

⁵ În mss. Eminescu scrie *Categorie*.

⁶ În mss. Eminescu sare cuvântul.

⁷ În mss. Eminescu grafiază: *Krankheissymptomen*.

⁸ În mss. Eminescu subliniază cuvântul.

⁹ În mss. Eminescu subliniază *ruhigen Tiefblick*.

¹⁰ În mss. Eminescu scrie *Physiognomie*.

¹¹ În mss. Eminescu grafiază: *Dytirambe*.

¹² În mss. Eminescu subliniază cuvântul *große*.

¹³ În mss. Eminescu scrie *ütopistischen* și subliniază cuvântul.

¹⁴ În mss. Eminescu omite cuvântul.

¹⁵ În mss. Poetul român înlocuiește cu *Gesittung*.

¹⁶ În mss. Eminescu sare cuvântul acesta.

Denkens es zu staunenswerten weltgeschichtlichen Errungenschaften gebracht hat.¹⁷

[Statisticianul, care este obișnuit să vadă în oameni și-n lucruri doar aspectul lor numeric, după care îi clasifică, va păstra astăzi, întemeiat pe experiențele făcute, cea mai întinsă rubrică din registrele sale anuale, pentru categoria «lirică»; istoricul culturii însă, care nu se apropie de oameni cu întrebarea celui de mai sus: «La cât vă cifrați?», ci cu întrebarea: «Ce semnificație aveți?», va fi înclinat să aprecieze că pentru istoriografia secolului acea rubrică însemnată prin cifre înalte, are cea mai scăzută pondere pentru calea de aur a semnificației spirituale. Printre simptomele de boală ale zilelor noastre, care sar cel mult în ochii observatorului care gândește, se înscrie, desigur, acela al lipsei de caractere specifice pronunțate, simptom nicăieri atât de izbitor reliefat în viața spirituală modernă ca în domeniul liricii contemporane. Și cu toate acestea, contururile certe ale unui caracter clar profilat și semnificativ cristalizat sunt tocmai acelea pe care lirica actuală le pretinde în primul rând. Ea vrea o puternică individualitate a subiectului creator de poezie, înzestrat cu o perspectivă clară¹⁸ asupra epocii și a istoriei și cu o calmă putere de pătrundere¹⁹ a lumii și a sufletului; pe lângă aceasta, mai cere maturitate în fizionomia formei poetice: ea cere de la poetul respectiv, dacă e dăruit poeziei sale, să dea glas sufletului în largi unduiri de vers, mersul patetic al profundeii elegii și pasul tumultuos al înflăcăratului ditiramb, sau, atunci când vorbește în laconisme, adierea plină de însuflețire a liedurilor și pregnanța lapidară a epigramei. Permanent însă numai tema mare²⁰ trebuie să fie temă a creației moderne! Mari nu sunt totuși temele poeziei dacă ele își au rădăcina, cum se întâmplă la o parte a romanticilor de azi, într-o fantezie utopică²¹ sau cum e cazul poezilor ocazionali, în sens negoethean, în relații pur personale; mari sunt temele și demne de întruchipare poetică mai cu seamă atunci când în ele pulsează sânge din sângele acestei vremi, când sunt ivite din conștiința acestui mare prezent, a acestui prezent care-și culege laurii atât cu ascuțișul spadei pe câmpurile de bătălie al onoarei naționale, cât și cu puterea mai blândă a cuvântului pe acelea ale purei civilizații și înnobilități umane, a acestui prezent care a dus în toate domeniile aptitudinii practice și științei, ale acțiunii și gândirii, la cuceriri de o valoare uimitoare, de importanță istorică mondială.²²]

Ei bine, dacă Eminescu a copiat diferite poezii alegându-le pe cele care-i atrăgeau atenția sau pe care le vizase să alcătuiască o antologie, unele fiindu-i poate izvoare, cum le numește Călinescu, la teoriile avansate de criticii vremii (și în special de Rudolf Gottschall) el a ațintit urechea mai mult decât la orice, cu atât mai mult cu cât criticii nu erau dintre cei necunoscuți vremii. Dovadă că găsim adesea în manuscrisele sale pasaje preluate sau adaptate judecății proprii.

Păstrând proporțiile, dar continuând ideea, iată un exemplu (între atâtea altele) din manuscrisul 2287, f. 27r. care vorbește de la sine în legătură cu introducerea de mai sus a criticului german: *Die Geschichte ist der Tummelplatz des Durchschnittlichen und Gewöhnlichen – wenn man Geschichte [...] hört man sie gleichermassen reden, sieht sie gesticuliren, diese Erscheinungen des Willens und Wille durch. – Philosophie und Kunst ist eine einsame Königshalle, wo hie und da nur ein erhabener Schatten, die bleiche Marmorwände mit seinem Dunkel heiligt.*²³ [Istoria este arena de luptă a mediocrului și obișnuitului – când [contempli] istorie, o auzi deopotrivă vorbind, o vezi gesticulând – aceste manifestări ale voinței și voința de-a-ntregul. Filosofia și arta sunt o sală regală izolată în care, din când în când, doar câte-o umbră sublimă, cu formele ei întunecate, sfințește palizii pereți de marmoră.²⁴]

Din acest punct de vedere, iată ce-și nota Eminescu în mss.-ul 2287, ff. 15r.,15v, pe care și l-a intitulat *Fragmentarium*, săpând în adâncul metaforei odăii întunecate și ducând-o aproape de ideile

¹⁷ Apud Helmuth Frisch, *op. cit.*, II, pp. 120-121.

¹⁸ În mss. Eminescu subliniază cele două cuvinte, *perspectivă clară*.

¹⁹ În mss. Eminescu subliniază cuvintele: *putere de pătrundere*.

²⁰ Eminescu subliniază cuvântul *mare*.

²¹ Eminescu subliniază cuvântul *utopică*.

²² Apud Helmuth Frisch, *op. cit.*, II, p. 108.

²³ *Ibidem*, p. 124.

²⁴ *Ibidem*, p. 116.

freudiene ale psihanalizei: Oameni învățați dar fără talent propriu, adică purtătorii științei moarte, mi-i închipuiesc ca o sală întunecată cu o ușă de intrare și cu una de ieșire. Ideile străine intră printr-o ușă, trec prin întunericul salei și iesă pe cealaltă, indiferente, singure și reci. Capul unui om de talent e ca o sală iluminată, cu pereți de oglinzi. De-afară vin ideile într-adevăr reci și indiferente – dar ce societate, ce petrecere gălesc. În lumina cea mai vie ele-și gălesc pe cele ce s-asamăn, pe cele ce le contrariază, dispută – concesii și ideile cele mari, chintesenta vieții sale sufletești, se uită la ele dacă și cum s-ar potrivi toate fără să se contrazică. Și cum iesă ele din această sală iluminată? Multe, întâi inamice, iesă înfrățite, toate cunoscându-se, toate știind clar în ce relațiune stau sau pot sta – și astfel se comunică și auditoriului, și el simte fața unei lumi armonice, care-l atrage. Din contra, la cel mărginit, el vede chipuri pe care prelectorul nu le-a priceput el însuși, ișind cu grămada din intelectul lui, tot astfel precum intrasă, necunoscute între ele, indiferente una față cu alta și unite doar exterior prin împrejurarea că ies din aceeași gură. De-aceia mulți oameni învățați vor simți cumcă au un fond negru [s.a.] în sufletul lor, deasupra căruia toată știința lor lunecă de la urechea cu care au auzit-o la gura cu care-o transmit altora. Ei înșii rămân neatinși de ea. La un om cu talent fondul e luminos, ei sunt mai mari prin cugetările proprii ce conține capul lor, figurat oamenii casei sunt mult mai însemnați în rang decât oaspeții ce intră și ies, când oaspeții iesă, se cunoaște parecă cumcă societatea în care-au petrecut li face onoare, de-aceia tonul de demnitate cu care reapar. // În genere orice cap omenesc samănă c-o odaie, numai e-ntrebarea ce fel de odaie, ce aer și ce lumină e în ea și ce societate găsești. Una e o crâșmă iluminată de-o luminare sumbră de seu, societatea e urâtă și cinică, alta e-o odaie curată și orânduită a unei babe, găsești că lucrurile mici sunt puse și tratate cu multă îngrijire, în cutioare, besectele s.a., – pentru // lucruri mari însă baba nu are nici un înțeles. Aceste comparațiuni s-ar putea urma în infinit.

În cazul nostru, poezia lui Wilhelm Berg nu se încadrează deloc în sala regală de care vorbea Eminescu, ci mai degrabă în preferința studierii istoriei. De ce, totuși, poetul român reproduce din acest autor două fragmente de poezie în manuscrisele sale: *Auf dem Ball* [La bal] și *Herbstabend* [Seară de toamnă]?

Atunci când trece să-i analizeze creațiile lirice ale lui Wilhelm Berg, criticul Gottschall spune tranșant: *Auch die «Gedichte» Wilhelm Berg sind Producte eines Dilettanten, warm empfunden, ja, mitunter sogar gemütvoll und stets wohlmeinend, aber in der Form nicht selten unfertig und schlotterig, wie ein Gewand, das aus der Naht gegangen ist.*²⁵ [Și «Poezii»-le lui Wilhelm Berg sunt produse ale unui diletant plin de căldă simțire, câteodată chiar cu mult suflet și întotdeauna cu bună intenție, dar sunt scrise, nu rareori, într-o formă nefinisată și superficială, ca un veșmânt al cărui cusătură s-a desfăcut.²⁶]

Iată poeziile:

AUF DEM BALL

Oft mitten zwischen Spiel und Tanz
Im frohen Festgedränge –
Es flimmert tausend Lichter Glanz
Und²⁷ freudig wogt die Menge;

Da sieh, die Szene ändert sich,
Die Formen rasch vergehen,
Und Bäume kahl und winterlich
Im Morgennebel stehen.

²⁵ *Ibidem*, p. 130.

²⁶ *Ibidem*, p. 116.

²⁷ În mss.: *wo*.

Die fremden Fraun sind alle fort,
Wie ein erwunschener Garten
Und unterm alten Torweg dort,
Da seh' ich Liebchen warten.

Die frommen Äuglein treu und klar,
Die lieben, sanften Sterne,
Hinzogen mich²⁸ so wunderbar
Als wie aus weiter Ferne.

Sie sah mich an so wehmutsvoll²⁹
Das holde Engelsköpfchen,
Und aus den guten Augen quoll
Ein helles Tränentröpfchen.

Und still wie damals war ihr Gruß,
Als scheiden ich gekommen
Und ihr den letzten langen Kuß
Vom bleichen Mund genommen.

Und in mein armes Herz schlich
So namenloses Leid –
Da weckte eine Stimme mich:
„Sind wirklich sehr zestreut!
Zum dritten male sage ich:
Sie stehn mir dem Kleid.“

LA BAL

Adesea, la mijloc, între joacă și dans,
În tumultul sărbătoresc vesel –
Sclipesc mii de lumini strălucitoare
Unde mulțimea se avântă veselă;

Iată că se schimbă scena,
Formele dispar repede,
Și copacii, în haină de iarnă, stau despuițați
În ceața dimineții.

Femeile străine au dispărut toate,
Ca o grădină vrăjită
Iar colo, sub bătrâna poartă,
O văd pe draga mea așteptând.

²⁸ În mss.: *sie mich*.

²⁹ În mss.: *wehmutsvoll*.

Ochișorii smeriți, credincioși și limpezi,
Scumpe steluțe blânde,
Mă atrăgeau miraculos
Ca din larga depărtare.

Ea, drăgălașul căpșor îngeresc,
Mă privi atât de măhnită,
Iar din frumosul izvor al ochilor
Căzu un limpede picur de lacrimă.

Și tăcut ca atunci îi fu salutul,
Când venii să ne despărțim
Să-i răpesc ultimul sărut prelungit
De pe gura ei palidă.

Și în sărmana mea inimă se strecură
O suferință atât de profundă –
Atunci mă trezi un glas:
„Sunteți cu adevărat foarte distrați!
Vă spun pentru a treia oară:
Stați pe rochia mea.”

LA BAL

Adesea, la mijloc, între joacă și dans,
În tumultul sărbătorec,
Unde mulțimea se avântă veselă,
Iată că se schimbă scena,
Formele dispar repede
Și copacii rămân pleșuoi și despuiați
În ceața dimineții –

Femeile străine au dispărut toate,
Ca o grădină vrăjită,
Iar colo, sub bătrâna poartă,
Acolo o văzui pe draga mea așteptând –

Ochișorii smeriți, credincioși și limpezi,
Scumpe steluțe blânde,
Mă atrăgeau miraculos
Ca din larga depărtare.

Ea, drăgălașul căpșor îngeresc,
Mă privi atât de măhnită,
Iar din frumosul izvor al ochilor
Căzu un gingaș picur de lacrimă.

*Și tăcut ca atunci îi fu salutul
Când venii și-i răpii
Ultimul sărut prelung
De pe gura ei palidă,*

*Pentru a-l strecura în sărmana mea inimă
O suferință atât de profundă –
Dar atunci mă trezi un glas.*

(Apud Mihai Eminescu, *Opere*, XV, Ediția Academiei Române, p. 723. Trad. Leonard Gavriliu.)

HERBSTABEND

*Im Thal die grauen Nebel sinken,
Die Nacht, wie kalt!
Ich seh 'kein tröstendes Sternlein blinken,
Mein Herz, wie alt!
Ich möchte weinen und find 'keine Thränen,
Mein Sinn, wie trüb!
Du schöne Zeit, voll Hoffen und Schnen,
Wie hatt 'ich dich lieb!*

SEARĂ DE TOAMNĂ

*Pe vale, ceața cade cenușie:
Ce rece e noaptea!
Nu văzui strălucind nici o steluță consolatoare:
Ce bătrână mi-e inima!
Aș dori să plâng și nu găsec nici o lacrimă:
Ce turbure mi-e cugetul!
Tu, frumoasă vreme, plină de speranță și dor,
Cât de dragă mi-ai fi fost!*

(Apud Mihai Eminescu, *Opere*, XV, Ediția Academiei Române, p. 725. Trad. Leonard Gavriliu.)

Întrucât traducerea lui Helmuth Frisch este identică cu cea a lui Leonard Gavriliu, nu am reprodus-o aici decât pe a primului. E-adevărat că cele două poezii ies de sub ascuțișul sabiei critice a lui Gottschall, dar lui Eminescu îi atrag atenția pentru sinceritatea lor care pare a fi susținută de fapte autentice, retrăite în poezie și care aduce aminte de eminesciana *sunt bătrân că timpul că tu vei fi murit*, atunci când poetul german spune: *Ce bătrână mi-e inima! Aș dori să plâng și nu găsec nici o lacrimă,/ Ce turbure mi-e cugetul!* Dezvoltând, ne putem duce cu gândul la *Îmbătrânit e sufletul din mine*, din care alegem versurile ilustrative privind tema discutată, cu mult mai profunde în simțire și în expresie:

*Îmbătrânit e sufletul din mine
Ca un bordei pustiu în iarna grea.*

.....

*Suspine n-am – ah, de-aș avea suspine,
De-aș avea lacrimi, plânge de-aș pute!
Durerea cea mai crudă, cea mai mare
Aflând o formă, află ușurare,*

Și-apoi credem îndreptățită afirmația noastră în legătură cu poezia în cauză, citând în continuare strofa a treia, care stârnește o întreagă meditație, trimițând la intuiții filosofice de profunzime:

*Oricine-a plâns și spune că ferice
În lume nu-i, acela e-un nebun.
Ce știe el ce sunt dureri când zice
Că-ntr-al lui suflet armonii răsun –
Căci armonie-i orice plâns aice,
E-o împăcare plânsul...e un bun.
Cel ce nu poate plânge, acela știe
Ce-i viața moartă, ce e moartea vie?*

Nici în cealaltă poezie, *Seară de toamnă*, lucrurile nu stau altfel. Să fim atenți doar la versuri ca cele din primele două strofe ale respectivei creații și gândul ne duce la strofa de început din *Codru și salon*:

*Zadarnic fete mândre zâmbind cutreier sala
Și muzică-i și visuri și farmec îndelung,
În ochii unui tânăr sădită e răceala
Și note cât de blânde în inimă-i n-ajung.*

*

Un alt autor despre care Eminescu citește în presa vremii este FRIEDRICH RÜCKERT, poet, traducător și profesor de limbi orientale. Invocat aici fiindcă este autorul traducerilor în germană din persanul Abdurrahman Nureddin bin Ahmad Djami (luat în discuție de noi mai departe, chiar în viitorul material al revistei), traduceri reproduse de Eminescu în manuscrisul 2286, căci...*deținem astăzi dovada evidentă că Eminescu aprecia traducerile din persană ale lui Rückert, deoarece pe nu mai puțin de patru pagini în manuscrisul de față (mss.-ul 2286 n.n.) el traduce gazeluri. Deci poezii alcătuite din distihuri, din cântecele de dragoste ale poetului persan Jâmî traduse de Rückert. Ținând seama de faptul că numele poetului persan apare de cinci ori în cadrul gazelurilor în ortografia «Dschami», toți cercetătorii de până astăzi au tras concluzia justă că trebuie să fie vorba de traduceri din opera poetului persan, și lucrul acesta este susținut chiar și de primul editor al manuscrisului respectiv (G. Pintea). Însă abia acum descoperirea izvorului ne arată că Eminescu a avut în fața ochilor traducerea lui Rückert.³⁰*

Spicuim, așadar, câteva date despre Friedrich Rückert. S-a născut pe 16 mai 1788, în localitatea Schweinfurt, Bavaria (Franconia inferioară) și a murit la 31 ianuarie 1866. Este înmormântat în Neuses (astăzi face parte din Coburg). A fost fiu de avocat și a urmat gimnaziul din localitate, apoi va studia la universitățile din Würzburg și Heidelberg. În intervalul anilor 1816-1817, el a lucrat la redacția publicației *Morgenblatt [Ziarul de dimineață]*, care apărea atunci la Stuttgart.

Așa cum am remarcat și la alți autori ai timpului și Friedrich Rückert a beneficiat de un an petrecut la Roma, în Italia. Este vorba de tot anul 1818. Va locui apoi timp de șase ani (1820-1826) în

³⁰ Este vorba de descoperirea lui Helmuth Frisch din *Zeitschrift der Deutschen morgenländischen Gesellschaft [Revista societății orientale germane]* din 1871. Cf. Helmuth Frisch, *op. cit.*, p. 295.

Coburg, oraș în care se va căsători. A funcționat ca profesor de limbi orientale la Universitatea din Erlangen, în Bavaria, unde studiasse medicina și unul din frații lui Eminescu, Șerban. În anul 1841, Rückert este solicitat să ocupe o funcție similară la Berlin, însă, om dedicat studiului, o refuză, stabilindu-se la moșia Gut, la Neuses (astăzi o parte din Coburg).

În 1814, la Berlin, va publica primul volum de poezie, intitulat *Deutsche Gedichte* [Poezii germane], sub pseudonimul Freimund Raimar, rezultatul faptului că era un luptător aprig al campaniilor napoleoniene. *Geharnischte Sonette* [Sonete înzăuate], constituie versuri de un pregnant patriotism. Lucrează câțiva ani buni (1815-1818) la piesa *Napoleon, eine politische Komödie in drei Stücken* [Napoleon, o comedie politică în trei părți] din care au fost publicate numai două părți, iar 1817 îi va apărea *Der Kranz der Zeit* [Coroana timpului]. Scriitor prolific va mai publica colecția de poezii intitulată *Östliche Rosen* [Trandafirii de Est], după care, timp de patru ani (1834-1838) elaborează volumul *Gesammelte Gedichte* [Poezii adunate], publicate în șase volume, care a avut parte de mai multe ediții.

Marele merit și talent al autorului, însă, s-a manifestat în domeniul traducerilor, căci Rückert știa treizeci(!) de limbi străine. S-a fixat însă pe traduceri din autorii orientali ale căror limbă, concepție și spirit le-a pătruns, precum cele ale lui Al-Hariri din Basra, în 1826, povestea indiană *Nal und Damajanti* [Nal și Damajanti] (1828), precum și *Rostem und Suhrab, eine Heldengeschichte* [Rostem și Suhrab, o poveste eroică], în 1830. *Hamasa, oder die ältesten arabischen Volkslieder* [Hamasa, sau cele mai vechi cântece populare arabe] va apărea tipărită în 1846.

Într-o scrisoare, Eminescu își vestea interlocutorul despre publicarea sonetelor lui Rückert (Johann Michael Friedrich), anunțate de același «Blätter...». Ar putea fi vorba de apariția primei ediții complete, în 12 volume, în Frankfurt am Main în 1868-69, care va fi cuprins, firește, și acele «Geharnischte Sonette» [«Sonete harnașate»] ale poetului, mort în 1866, și care urmărea tribulațiile patriei sale, încercând să trezească, prin puterea verbului, sentimente patrioticești luptătoare în contemporani. Pe Eminescu, Rückert l-a interesat și prin aplecarea pasionată către Orient pe care i-o trezise acestuia, în vremea când preda la Universitatea din Jena, lucrarea lui Friedrich Schlegel, «Die Sprache und Weisheit der Inder» [Limba și înțelepciunea indienilor]. Traducător de poezie arabă, indiană, chineză, persană, el a intrat pe acest fâgaș datorită întâlnirii la Viena cu Hammer-Purgstall, talmăcitorul german al lui Hafiz, poetul persan, care l-a cucerit definitiv pentru acest domeniu.³¹

Și în scrierile originale ale lui Rückert sunt abordate tot subiecte/teme de-a dreptul sau cu aluzii preluate din Orient. Așa sunt: *Morgenländische Sagen und Geschichten* [Mituri și poeme orientale], 1837; *Erbauliches und Beschauliches aus dem Morgenland* [Înfântări și contemplații din Orient], 1836-1838; *Brahmanische Erzählungen* [Povești brahmane], 1839. O lucrare de referință a lui Rückert a fost *Die Weisheit des Brahmanen* [Înțelepciunea brahmanilor], apărută în șase volume și tipărită în intervalul 1836-1839.

Un volum al creației originale i-a apărut tipărit în 1844 și l-a intitulat *Liebesfrühling* [Primăvara iubirii], cu ecou în rândul cititorilor, căci erau cântece de dragoste la care oamenii adăstau. A fost, între altele și autor dramatic, dar nu a excelat în domeniul acesta și mai degrabă a avut un răsunător succes la public cu *Ein Dutzend Kampflieder für Schleswig-Holstein* [O duzină de cântece de război pentru Schleswig-Holstein], în 1864, evocând războiul germano-danez. De remarcat și faptul că în 1847, Rückert a tradus și versuri selectate ale *Tirukkuralului*, un clasic tamil, în limba germană.

Din moment ce au fost puse pe muzică un număr impresionant pe poezii ale autorului (aproximativ 120!), Friedrich Rückert deține recordul în domeniu, fapt care l-a făcut un autor popular la vremea sa, amintind în acest sens de cunoscuții Goethe, Heine și Rilke. Vorbește mult faptul că un Brahms, Schubert ori Robert și Clara Schumann și nu niște anonimi au fost atrași de versurile lui Rückert. Dar nu numai aceștia, ci și Mahler, Richard Strauss, Bartók, Berg etc. S-a vorbit despre influențele lui Rückert asupra lui Eminescu, atât în comentariile despre *Somnoroase pasărele* și *Adio*, cât și despre cele referitoare la *Glossă* și *Scrisoarea I*.

³¹ Zoe Dumitrescu-Buşulenga, *Eminescu și romantismul german*, în *rev. cit.*, nr. 1 ianuarie martie, 1985, p. 17.

◆ DORIN NĂDRĂU (SUA)

EMIL CIORAN - O viață sub imperiul corespondenței

O atentă cercetare a impresionantului corpus epistolar incluzând corespondența lui Emil Cioran relevă o seducătoare zonă a personalității sale, constituind, incontestabil, un favorabil prilej de a pătrunde adânc în miezul gândirii cioraniene, a sistemului său, deși s-a afirmat deseori că acesta nici nu există. Fără a fi, din varii motive lesne de înțeles, exhaustiv, studiul de față evidențiază doar câteva sintetice referințe generale privind scrisorile lui Cioran. Epistolele sale prezintă interes atât din punct de vedere al intimității familiale, cât și sub raport biografic, moral, sentimental, filosofic și literar. Dovedit ca un mare iubitor de corespondență, ilustrul exponent al generației '30 a întreținut, fie de-a lungul anilor de studenție, fie în perioada petrecută la Sibiu și Brașov, fie, desigur, după stabilirea definitivă la Paris, relații epistolare cu o serie mult mai vastă de nume decât cele menționate în cele ce urmează. Astfel, trebuie menționat că există o corespondență considerabilă cu multe personalități din exilul românesc, ca și una de nuanță semi-oficială cu editori, jurnaliști, traducători ai operei sale, diferite oficialități.

Emil Cioran își recunoaște pasiunea obsesivă pentru corespondență, afirmând într-un scurt eseu din anul 1984 că este dominat de o adevărată „**manie epistolară**”. În eseu purtând ca titlu această sintagmă, Cioran susține că, de cele mai multe ori, opera unui scriitor fiind o mască, adevărul trebuie căutat în corespondența lui: „**Conversație cu un absent, scrisoarea este un eveniment major al singurătății. Adevărul despre un autor e de căutat mai degrabă în corespondența decât în opera sa. Cel mai adesea, opera este o mască. În cărțile sale, Nietzsche joacă un rol, se erijează în judecător sau profet, își atacă prietenii și dușmanii și se plasează – orgolios – în centrul viitorului. În schimb, în scrisori se plânge, e nenorocit, abandonat, bolnav, amărât, e tocmai contrariul a ceea ce se vede în necruțătoarele sale verdicte și imprecășii, adevărată însumare de diatribe**” (Emil M. Cioran, „Manie epistolară” în „Nouvelle Revue Française”, nr. 489, octombrie 1993). În același eseu, filosoful ajunge la concluzia că a scris un număr enorm de scrisori, dar își exprima și regretul că cele mai multe se pierduseră. Părerea de rău nu se datora atât valorii lor intrinseci, cât faptului că în acele epistole s-ar fi putut regăsi așa cum era el la venirea în Franța, la 26 de ani. Lipsit de această înfățișare retrospectivă, îi era greu să reconstituie doar din amintiri și din cărți imaginea aceluși „nebun fără nebunie”, care deseori bântuia „devastat de insomnie”, străzile Sibiului și ale Bucureștilor. Din nefericire, Cioran nu a mai apucat (deși aflase între timp despre existența lor) să recitească scrisorile pierdute, descoperite și publicate în anul 1995 în două fascinante volume, unul la editura Biblioteca Apostrof, „12 scrisori de pe culmea disperării”, editor Ion Vartic, celălalt la editura Humanitas, „Scrisori către cei de-acasă”, sub îngrijirea lui Dan C. Mihăilescu.

Eseul lui Ion Vartic este fundamentat deopotrivă pe opera lui Cioran și pe scrisorile din tinerețe ale acestuia găsite după 1989, mai ales 12 scrisori către Bucur Țincu din 1930-1933, personaj aparte în biografia filosofului. Referitor la cei doi prieteni, merită amintit că, după ce frecventaseră împreună școala primară și liceul, destinul a decis să-i despartă, începând cu anii studenției, Emil Cioran luând drumul Bucureștilor și apoi al Parisului, iar Bucur Țincu, pe cel al Clujului și apoi al Bucureștilor, fiecare cu câte un popas berlinez. Legați puternic afectiv, ei au corespondat de-a lungul anilor, din dialogul lor epistolar

fiind salvate și publicate 30 de scrisori ale lui Cioran, parte din tinerețe (anii 1930-1934) în acest volum, parte din perioada maturității și bătrâneții filosofului (1068-1980) în volumul anterior pomenit, îngrijit de Dan C. Mihăilescu. Cartea lui Ion Vartic mai evocă și cărțile preferate de filosof încă din adolescență, precum și întâlnirile autorului cu un Cioran aflat la vârsta senectuții, în Paris, la începutul anilor '90. Emil Cioran ne apare naiv și sentimental prin nostalgia locurilor natale și a Sibiului sau în relația cu femeile, dar și, adeseori, în existența sa pariziană „de mansardă”, din Rue de l'Odéon”. Opu cuprinde, de asemenea, incitante comparații cu apropiații săi de generație Eliade, Ionesco ș.a.

Volumul de epistole „Scrisori către cei de-acasă” este structurat în funcție de destinatari: părinții (majoritatea scrisorilor sunt redactate la Paris, în limba română, în perioada 1944-1965), fratele Aurel Cioran (expediate din București, Berlin, Dieppe, Paris, în perioada 1931-1988) și prietenii, printre care Constantin Noica, Mircea Eliade, Arșavir Acterian, Jeni Acterian, Mircea Vulcănescu, Gabriel Liiceanu. Emil Cioran este prezent în această carte din 1931 până în 1990, scrisorile adresate fratelui său constituindu-se practic într-un veritabil jurnal ce acoperă aproape integral patruzeci de ani. Cei 60 de ani expuși pe hârtie îl dezvăluie pe Cioran ca pe un mare neliniștit, el afirmând la un moment dat că la gândul că va împlini 35 de ani îl apucă disperarea. Cugetările sale întâlnite în paginile scrisorilor își pierd în mod simțitor din amărăciune atunci când sunt semnate Luț sau Miluț. În dese rânduri, Cioran le scrie celor de acasă și despre starea lui de sănătate. Sublinierea îngrijitorului cărții consolidează cu prisosință importanța opului: „Nimic din personalitatea lui Cioran nu poate fi mai esențial etalat în afara scrisorilor către fratele său, Aurel, ori sensibil modificat față de mărturisirile făcute aici lui Jeni și Arșavir Acterian, lui Mircea Eliade, N. Tatu sau Constantin Noica. Dacă se poate imagina un Cioran mai transparent decât cel din propria-i operă, acela se află integral și pe deplin în acest volum” (Dan C. Mihăilescu).

În anul 2012, editura Eikon a publicat cartea „Fratele fiului risipitor”, îngrijită de Anca Sîrghie și Marin Diaconu. Volumul, care îi este dedicat lui Aurel Cioran, reprezintă un important document, în special în ceea ce îl privește pe omul Emil Cioran. Scrisorile lui Emil – Miluț, Luț, cum semnează toate epistolele cuprinse în carte, scot în evidență o față mai puțin cunoscută a celui care a transformat într-un adevărat meșteșug nefericirea de a exista. Descoperim un om preocupat de soarta celor rămași în țară, mai ales de cea a fratelui său, pe care îl ajută permanent cu bani, îmbrăcăminte și medicamente, laitmotive în mai toate scrisorile către Aurel. Se adevărește că Emil Cioran a purtat toată viața povara întemnițării fratelui mai mic, considerându-se unicul vinovat pentru calvarul prin care acesta a trecut. Refuzul de a se întoarce în țară, credea Emil Cioran, a fost principalul motiv al anilor de detenție suportați de Aurel.

În corespondența cu Constantin Noica, deosebit de interesantă este o scrisoare a lui Emil Cioran, datată 5 martie 1970, trimisă din Paris, în care acesta își împărtășește viziunea privind importanța lui Mihai Eminescu și locul său în cultura românească, epistolă în care se referă la meritocrația simbolului eminescian în contextul generației sale și la potențialele erori pe care le-ar fi putut comite confrății săi de gândire. Scrisoarea trădează aceeași linie a scepticismului său care l-a și consacrat ca „filosof al disperării”.

O epistolă adresată de Cioran lui Mircea Eliade, inclusă în volumul „Scrisori către cei de-acasă”, datată 9 decembrie 1935, pe când Cioran se găsea încă în România, la Sibiu, denotă stările și frământările lui juvenile, marcate de regăsirea sinelui și naționalismul românesc. Purtând o evidentă doză de tristețe și de resemnare în fața problemelor pe care le resimțea România interbelică, scrisoarea dezvăluie zburciunile lui Cioran fluctuând între o apatie pentru viața politică și o dezinvoltură duioasă față de patrie. Prietenii în Bucureștiul interbelic, Mircea Eliade și Emil Cioran au purtat corespondența și s-au revăzut la Paris, unde Cioran locuia, iar Eliade venea de la Chicago.

Prietenia lui Emil Cioran cu Petre Țuțea a fost una memorabilă. „Știi cine a fost inteligent în generația mea? Cioran. Este un om extrem de inteligent, aproape vicios”, filosoful de la Paris neferindu-se să declare: „Eu am spus despre el că este singura minte genială întâlnită de mine în Balcani...” (Radu Preda, „Jurnal cu Petre Țuțea”, pag. 21 și 189). În mai multe scrisori trimise de Cioran lui

Țuțea, confiscate și păstrate de Securitate în dosarul lui Petre Țuțea, cel răsplătit cu 13 ani de detenție, „scepticul de serviciu al unei lumi în declin” îi recunoaște, încă de la finele anilor '30, genialitatea marelui său prieten.

Revenind la neliniștea lui Cioran indusă de pierderea unui mare număr de scrisori, mai trebuie spus că seria celor rătăcite s-a redus apreciabil după 1989. Astfel, din categoria epistolelor regăsite, de fapt doar ascunse o lungă perioadă de timp prin diferite arhive, fac parte și șase aflate la Muzeul Național al Literaturii Române, expediate de filosof prietenului său Petru Comarnescu. Perioada de timp cuprinsă între 1933-1947, pe parcursul căreia se întinde corespondența, a fost cea mai agitată din biografia cioraniană. De fapt, Cioran nega că ar fi avut o biografie, propria-i existență părându-i fără nicio semnificație. Că lucrurile nu stau așa, rezultă din chiar corespondența amintită, expediată din nu mai puțin de cinci locuri diferite: Sibiu, Berlin, München, Vichy, Paris. Tot în această perioadă, Cioran a întreținut o remarcabilă corespondență și cu scriitoarea sibiancă Ecaterina Săndulescu Catrinaru. În epistolele către Wolfgang Kraus, Cioran i se destăinuie prietenului său vienez pe un ton degajat, împărtășindu-i cu umor și autoironie întâmplări cotidiene, impresii despre oameni și cărți, vorbindu-i despre exil, despre iubirea și ura sa față de Paris, despre simptomele săcâitoare ale bătrâneții. Mare cititor de presă, Cioran se arată îngrijorat de situația politică a lumii occidentale, dar și de cea a României din preajma anului 1989.

O întâmplare specială generează o corespondență cu totul aparte: la 70 de ani, Emil Cioran cunoaște o tânără care avea jumătate din vârsta lui, de care se îndrăgostește iremediabil. În februarie 1981, Friedgard Thoma, având pe atunci 35 de ani, mamă a unui copil și doctorandă în filosofie, îi scrie pentru prima dată lui Cioran, atrasă fiind de scrierile lui. Între cei doi s-a născut o profundă relație intelectuală, materializată într-o corespondență purtată între anii 1981-1991. Cioran s-a dăruit cu toată ființa sa acestei legături cu superba femeie pe care, într-una din scrisori, a numit-o „blestemul meu indispensabil”.

Se cuvine menționat că în cadrul Colecțiilor speciale ale Bibliotecii Astra din Sibiu se găsesc astăzi și valoroasele manuscrise ale lui Aurel și Emil Cioran, în număr de 600, documente istorico-literare de o covârșitoare importanță, donate bibliotecii sibiene de către soția fratelui ilustrului gânditor de la Paris, anume Eleonora Cioran. Fondul aduce în prim plan corespondența purtată între Emil Cioran și fratele său, Aurel Cioran, între Emil Cioran și părinții săi, între Emil Cioran și Mircea Eliade, între Aurel Cioran și Constantin Noica, limitele cronologice ale corespondenței fiind cuprinse între 1911-1985.

Este de necontestat că Emil Cioran a fost un sceptic nemântuit care își aduna toate umorile ca să își pună mai bine în lumină negativitatea sa copleșitoare, idea și seducția făcând corp comun datorită nestatorniciei unor așa-zise concepte care la el sunt mai mult obsesii. Aceste considerente sunt vădit susținute de întreaga sa corespondență. Interesul indiscutabil pentru patima care l-a mistuit, cea a corespondenței, este actual și astăzi. O dovadă neîndoielnică este recenta apariție, la Paris (15 februarie 2024), a volumului „Cioran, *«Manie épistolaire. Lettres choisies, 1930-1991»*”. Cartea reunește 160 de scrisori, în cea mai mare parte inedite, către familie și prieteni, din România și Franța: fratele Aurel, Mircea Eliade, Carl Schmitt, Jean Paulhan, François Mauriac, María Zambrano, Samuel Beckett, Armel Guerne, Roland Jaccard, Clément Rosset. Prefața volumului consemnează: „Lucide, ironice, existențiale, scrisorile realizează un autoportret intim și intelectual (...), relevând geniul lui Cioran pentru o **artă epistolară** pe care a situat-o mai presus de orice”.

BIBLIOGRAFIE

- = Emil Cioran, „12 scrisori de pe culmile disperării”, Editor Ion Vartic, Editura Biblioteca Apostrof, 1995
- = Emil Cioran, „Scrisori către cei de-acasă”, Ediție, note și indici de Dan C. Mihăilescu. Editura Humanitas, 1995
- = Eugen Simion, „Cioran. O mitologie a nedesăvârșirilor”, Editura Tracus Arte, 2014
- = Simona Cioculescu, „Printre cărți și manuscrise”, Editura Muzeul Literaturii Române, 2005
- = Aurel Cioran, „Fratele fiului rătăcitor”, Ediție îngrijită de Anca Sîrghie și Marin Diaconu, Editura Eikon, 2012
- = „Caiete Cioran”, Ediția 2021, Coordonator Anca Sîrghie, Editura D*A*S, 2022
- = Radu Preda, „Jurnal cu Petre Țuțea”, Editura Humanitas, 1992
- = „Întâlniri cu Cioran”, Culegere de Marin Diaconu, Editura Fundația Națională pentru Știință și Artă, 2014

◆ ION CRISTOFOR

ARON COTRUȘ și o manifestare românească din Los Angeles

Cercetând arhiva revistei „Carpații”, de la Madrid am descoperit câteva materiale inedite, trimise de Aron Cotruș pentru a fi publicate în publicația al cărei director onorific era. Dintr-o scrisoare adresată lui Traian Popescu, aflăm amănunte despre o sărbătoare desfășurată în Statele Unite, la pregătirea căreia poetul a participat cu mult zel. E vorba de celebrarea Unirii Principatelor, organizată în 1960, în cadrul comunității românilor din Los Angeles. Sărbătoarea a fost pregătită în detaliu de inginerul Dumitru Drăghiceanu, de părintele protopop Victor Bărbulescu, de președinții celor opt asociații ce funcționau pe lângă biserică, de alți intelectuali ai exilului românesc.

Sărbătoarea e întunecată doar de decesul fulgerător al inginerului Dumitru Drăghiceanu, prieten al poetului, la înmormântarea căruia va ține un impresionant discurs funebru. Din textul acestei cuvântări rezultă că defunctul a fost cel care l-a convins pe Aron Cotruș să-și părăsească modesta căsuță „din pădure, dintre portocali, lămâi, mirți și palmieri uriași”, pentru „a coborî la Long Beach, pe țărmul oceanului”.

Redăm mai jos scrisoare către Traian Popescu și textul ce consemnează manifestarea de la Los Angeles, ambele inedite.(I.C.)

*Long Beach 3, California,
la 7 Ianuarie 1960*

Dragă prietene Traian,

Îți trimit, pentru “Carpații”, un scurt reportaj despre aniversarea Zile de 24 Ian. Precum și o notă despre încetarea din viață a inimosului inginer Dumitru Drăghiceanu din părțile Gorjului.

Dă-le, te rog, un loc bun în revistă.

Zilele acestea va urma un articol, Și, poate, câteva abonamente.

Sărutări de mâni doamnei Chica.

Pe D-ta te îmbrățișează,

Aron Cotruș

Voie bună lui Georgel și Căpitanului!

Reproducem în continuare un soi de reportaj, inedit, transmis de Aron Cotruș de la Los Angeles revistei „Carpații”. Manuscrisul nepublicat se află în arhiva noastră.

Exemplu de urmat

„Unirea Principatelor” la Los Angeles

Comunitatea Românilor din Los Angeles, California, „unită-n cuget și simțiri” a sărbătorit 24 Ianuarie într-o atmosferă și un entuziasm care face cinste nu numai Românilor din Los Angeles, dar și Exilului și Neamului nostru însângerat.

Unirea tuturor Românilor din Los Angeles a fost pregătită și concepută de vrednicul român intelectual Ing. Dumitru Drăghiceanu, prietenul tuturor. Ajutat de părintele protopop. Victor Bărbulescu,

de președinții celor 8 asociații românești de pe lângă biserică, de maestrul Aron Cotruș, prof. Vasile Moraru, dr. Emil Onaca și toți românii fruntași din Los Angeles și din jur. Inginerul Drăghiceanu a realizat minunea: a strâns pe toți românii, vechi și noi, la un loc și au pregătit un frumos program românesc pentru 24 Ianuarie.

Când totul era pus la punct, moartea fulgerătoare și nemiloasă a smuls din sânul familiei și comunității, la 22 Ianuarie, pe ing. Drăghiceanu, printr-un atac de inimă.

Conform cu dorința lui însă, sărbătorirea Unirii principatelor a fost ținută așa cum se pregătise, cu excepția dansurilor.

Duminică, 24 Ianuarie, părintele protopop. Victor Bărbulescu a ținut un pios Te Deum și o impresionată slujbă religioasă. În biserică, după terminarea slujbei, domnișoara Drăghiceanu, fiica cea mare a defunctului, a declamat „De la Nistru pân' la Tisa”, cu lacrimi în ochi, dar cu atâta sentiment și cu atâta invocare încât toată biserica, în frunte cu preotul, au plâns tot timpul declamării.

Slujba a fost încheiată de părintele Bărbulescu cu un elogiu la adresa celui ce a fost Dumitru Drăghiceanu și cu un inimos discurs despre însemnătatea zilei de 24 Ianuarie.

A urmat apoi un banchet cu mâncăruri bogate, un banchet la care pentru prima dată în istoria coloniei i-am văzut pe toți românii. Maestrul Cotruș la loc de cinste, toți președinții societăților românești și parohiei cu familiile: Chiolac, Maior, Axente, Maier, Voișan, Răchitan, Bobanga, Vidican, Branea, Brezean, Stanca etc, etc. Asociația Română pentru Cultură a fost reprezentată prin doamna Paula Gibson, vicepreședintă, Vasile Moraru, secretar general.

Dintre refugiați au participat aproape toți: familia ing. Cătănescu, familia Tănăsescu, fostul campion de tenis al României, doamna Rosetti-Rosnovan, familia Mai etc.

După banchet, părintele Bărbulescu a ținut o scurtă cuvântare și apoi o explicație în limba engleză a însemnătății zilei de 24 Ianuarie.

Maestrul Aron Cotruș a făcut o emoționată elogiare a decedatului Ing. Dumitru Drăghiceanu.

A urmat apoi vorbitorul principal, dr. Emil Onaca, care în cuvinte neauzite încă de Românii din Los Angeles a evocat importanța Unirii de la 24 Ianuarie 1859 și persoana Domnitorului Alexandru Ioan Cuza, primul și ultimul domnitor al țăranilor.

Urmează câteva citate din Discursul dr. Emil Onaca:

„Părinte,
Maestre,
Doamnelor și Domnilor,
Dragi prieteni,

Sărbătorim astăzi cel mai important eveniment din istoria greu încercatului nostru neam. Sărbătorim azi Unirea principatelor Moldovei și Munteniei de la 24 Ianuarie 1859. Acest act istoric este nu numai cel mai important dar și cel mai curajos, cel mai înțelept și cel mai patriotic act din primele 18 sute de ani din istoria Românilor. Acest act a fost curajos pentru că toate marile puteri, Rusia Turcia, Austria și Anglia, s-au opus unirii. Numai Franța lui Napoleon al III-lea ne-a susținut și de atunci până azi Franța a rămas apărătoarea și prietena cea mai bună a României. Unirea a fost un act patriotic și înțelept pentru că ea a fost baza pe care s-a clădit în 1918 România Mare, așa cum au visat-o Românii 20 de veacuri. La 24 Ianuarie 1859, românii se unesc sub un singur steag, singur Domn.

Domnitorul Alexandru Ioan Cuza s-a dovedit a fi primul și cel mai vrednic dintre toți domnitorii românilor. El a fost primul domnitor care s-a gândit să facă dreptate celor care formau 92% din populația țării, celor care 20 de veacuri au luptat, au murit și au apărât glia strămoșească contra tuturor barbarilor.

La venirea lui Cuza pe tronul României, la 24 Ianuarie 1859, la aproape 100 de ani de la Revoluția Franceză – care a adus libertate, egalitate și fraternitate, țăranii români erau încă iobagi pe pământurile boierilor, trebuiau să facă 45-65 de zile de clacă pe an, erau legați de glie și boierul îi vindea odată cu pământul, așa cum vindea vitele, oile și porcii...

Cuza-Vodă, pe drept cuvânt numit domnitorul țăranilor, a pus în aplicare două mărețe planuri: emanciparea țăranilor și împrăștierea lor din pământurile secularizate de la mănăstiri și din pământurile expropriate de la boieri. Ajutat de marele bărbat de stat Mihail Kogălniceanu, Cuza pregătește proiectul de reformă agrară în 2 august 1864. Văzând opoziția dârză a boierilor, Cuza dă o lovitură de stat și decretează împrăștierea a o jumătate de milion de țărani la 15 august 1864. Boierii s-au pus pe lucru, au conspirat alungarea domnitorului țăranilor, aducerea unui prinț prusac de Hohenzollern, ca prinț al boierilor...

Cuza-Vodă moare în străinătate în 1873, fără a-și mai vedea țara și țăranii pe care el i-a emancipat. Este adus în țară și înmormântat la moșia lui din Ruginoasa, condus de coloane nesfârșite de țărani recunoscători și de admirația întregii lumi civilizate...

Sub noul prinț, boierii devin din nou stăpâni și situația țăranilor merge din rău în mai rău... În 1907, nemaiputând răbda foamea, mizeria și batjocura, țăranii au pus mâna pe coase, furci și securi și s-au revoltat cerând pâine și dreptate. De data asta însă nu era Cuza-Vodă, ci Carol-Vodă, prusacul care le-a umplut burta de gloanțe, nu de pâine și i-a pus în lanțuri pe cei scăpați cu viață"...

După terminarea serbării, s-a ținut o adunare pentru constituirea comitetului Asociației Române pentru Cultură, la care au participat părintele Bărbulescu, Aron Cotruș, toți președinții celor opt asociații și cei neîncadrați în nicio societate.

În unanimitate, fără nici un vot contra, a fost ales dr. Emil Onaca, președinte, doamna Paula Gibson, vicepreședintă, profesor Vasile Moraru, secretar general și maestrul Aron Cotruș, președinte de onoare pe viață.

În linii generale, scopul Asociației este: promovarea culturii, limbii și datinelor strămoșești și lupta până la victorie pentru demascarea și distrugerea comunismului până la eliberarea României. Toți românii, vechi și noi, bărbați și femei, tineri și bătrâni, sunt invitați din tot sufletul să se adune sub steagul ARC-ului, steagul unirii tuturor românilor din California.

Dorim ARC-ului spor la muncă și succes deplin în preamărirea numelui de român.

Documentul reprodus mai sus e o dovadă că autorul lui Horia a avut și o activitate de publicist, din păcate prea puțin cercetată de specialiști.

◆ ION CRISTOFOR

O carte dedicată Marocului

Un reputat cercetător, Mircea Anghelescu, sublinia că la noi jurnalul de călătorie apare abia în secolul al XIX-lea. Pașoptiștii sunt cei ce adoptă jurnalul ca formă literară menită să conserve gândurile și trăirile lor de revoluționari obligați să se exileze în spații străine. Printre cei care-și transcriu impresiile de călătorie se numără D. Bolintineanu, cu prolix și digresive note în volumul intitulat *Călătorie în Palestina și Egipt* (1986).

Un esthet rafinat se dovedește Vasile Alecsandri, cel care, în spiritul unui veritabil romantic, va descoperi spațiul nord-african, descris printr-un mozaic de impresii și de însemnări anecdotice. Scrisă în urma vizitării Marocului în 1853, cartea lui Alecsandri, *Călătoria în Africa* e, la noi, primul jurnal de călătorie dominat de confesiunea tipic romantică.

Cu mijloace ale prozei și publicisticii moderne, pe urmele poetului romantic, o avocată clujeană, Corina Popa, a scris o carte fermecătoare, de explorare a unui spațiu exotic, cel al Marocului contemporan. Aflată la cea de-a doua sa apariție editorială, tânăra scriitoare redescoperă fascinantul spațiu al Marocului într-o carte intitulată *Maroc, emoție și călătorie* (Edit. Karuna, Cluj-Napoca, 2024). Prevăzută cu două texte introductive, semnate de Monica Diaconu și Mariana Irimie, și o judicioasă postfață a criticului Petronela Apopei, cartea te cucerește de la primele pagini prin prospețimea și originalitatea scriiturii. Corina Popa reușește să transmită emoția descoperirii unui spațiu exotic, depășind ariditatea însemnărilor bazate pe informațiile seci transcrise din ghidurile turistice. Pelerinajul ce durează timp de unsprezece zile, e, în egală măsură, obositor și fascinant, prilejuind grupului de călători posibilitatea de a descoperi orașe și monumente fabuloase, peisaje care îți taie răsufarea.

Retrăirea momentelor privilegiate din această călătorie îi procură autoarei senzația că scriind despre Maroc călătorește spre sine însăși, spre o latură mai puțin cunoscută sau ignorată a propriului eu: „Scriu despre Marocul călătorit de mine, scriu pentru a înțelege, pentru a mă înțelege, pentru a evalua dimensiunile și importanța celor trăite acolo și motivul pentru care am fost atât de disperată, când m-am întors la viața de dinaintea plecării”. Autoarea constată pe tărâmul călătoriei că turistul român se duce nepregătit spre Maroc, știind doar că acesta e un teritoriu „misterios și romantic”, situație ce va accentua sentimentul de uimire și neprevăzut al pelerinajului. Abia la fața locului, autoarea realizează că Marocul oferă o „provocare spirituală profundă”, descoperind o țară cu o civilizație originală, în care istoria trecutului se îmbină armonios cu civilizația modernă.

Vizitând, rând pe rând, orașele și capitalele imperiale ale țării nord-africane (Casablanca, Rabat, Meknes, Fes, Volubilis, Agadir, Marrakech, Quarzazate, Essaouira), Corina Popa trăiește șocul de a descoperi un tărâm necunoscut, fiind convinsă că în percepția vizuală a vizitatorului se ascund „hăuri de profunzime”. Fără să intru prea mult în detaliile acestei cărți, fermecătoare prin descrierile fastuoase, prin mozaicul colorat de detalii, de meditații asupra islamismului sau a sistemului de administrație al țării, voi spune pur și simplu că relatările de călătorie ale Corinei Popa m-au cucerit. Nu numai prin frumusețea descrierilor unor spații exotice, ci și prin modul subtil cu care autoarea știe să strecoare printre notele sale o uimitoare poveste de dragoste. Într-un anume fel, ea reușește o veritabilă performanță literară, aceea de a uni două genuri literare (romanul de dragoste) cu jurnalul de călătorie. Continuând, în spirit modern, *Călătoria în Africa* a lui Vasile Alecsandri, prima tentativă literară de explorare a unui spațiu fascinant, cel al Marocului, autoarea merită toate elogiile noastre de cititori.

◆ ILIE RAD

O carte despre gastronomia hispanică

După două călătorii făcute în America de Sud, mai precis în Chile și Peru, finalizate cu un volum despre Chile (*O călătorie la capătul lumii*, 2019) și altul despre Peru (în curs de apariție) – ambele scrise în colaborare cu Doina Rad –, lectura unei cărți despre cultură și gastronomie în America Latină a fost pentru mine ca un dar nesperat, care m-a introdus într-o lume, pe care am atins-o doar tangențial în cele două cărți: e vorba de gastronomia văzută ca artă.

Autoarea cărții de față este doamna conf. univ. dr. Olivia Narcisa Petrescu, cadru didactic la Facultatea de Litere a Universității Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca. Hispanistă cunoscută în mediile intelectuale românești și străine, Olivia ne propune, în paginile de față, o seducătoare și succintă incursiune în gastronomia sud-americană, văzută ca un produs cultural. Autoarea nu oferă rețete propriu-zise (care ar fi trebuit să conțină cantități de produse, modul de preparare etc.), ci descrie nenumărate feluri de mâncare, specifice celor zece țări, pe care le are în vedere (Argentina, Bolivia, Chile, Columbia, Cuba, Republica Dominicană, Ecuador, Mexic, Peru și Venezuela), folosind în acest sens, pe lângă multele denumiri de alimente necunoscute în spațiul românesc, și unii termeni specializați (aglutina, alcaloid, aplatizat, liofilizat, organoleptic etc.).

Olivia Petrescu îl citează, cu vădită satisfacție, pe renumitul antropolog francez, Claude Lévi-Strauss, care susținea că „bucătăria unei societăți este un limbaj în care aceasta, în mod inconștient, își dezvăluie structurile nebănuite, arta culinară fiind element diferențiator sau unificator între civilizații”.

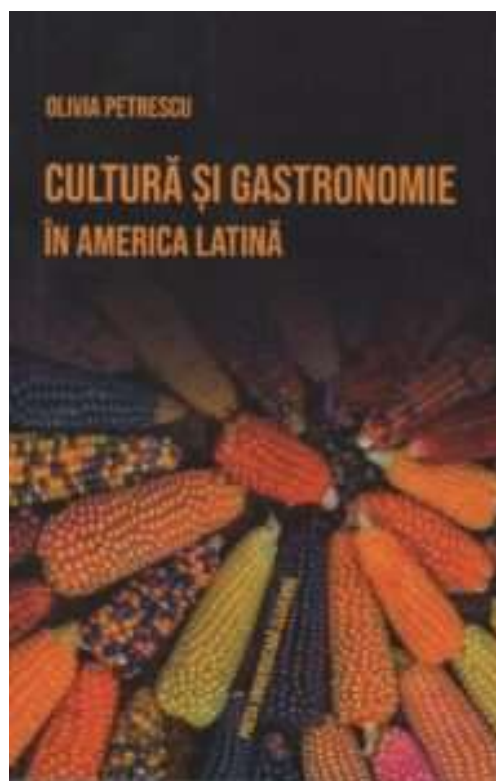
În prima parte a cărții, se face o binevenită și justificată prezentare a principalelor momente, care au caracterizat istoria gastronomică a umanității, cu accent pe elementele istorice, culturale și culinare universale și din Peninsula Iberică. Accentul se deplasează apoi spre țările din America Latină, pe considerentul că „America hispanică își datorează o parte din istorie conchistadorilor spanioli, care, descoperind pământurile înmiresmate de plante și populate de oameni și animale necunoscute”, au dorit să devină stăpâni absoluți ai acestora. Tocmai de aceea, „bucătăria latino-americană – continuă autoarea – este viu colorată, pluri-senzorială, caldă, dulce-picantă și își trage seva din multiple influențe, etnii și metisaje, conform perioadelor tumultuoase din istoria sa”. Am aflat, cu ocazia vizitei în Peru, că Lima a devenit capitala gastronomiei latino-americane și nu numai, fapt confirmat de cartea de față: „Având o mare varietate peisagistică și climatică, Peru este patria nenumăratelor alimente de o mare valoare nutrițională [...], fapt ce a declanșat una dintre cele mai renumite gastronomii ale lumii.”

Mai știam că doi poeți, laureați ai Premiului Nobel pentru Literatură, proveniți din același spațiu latino-american, chilianul Pablo Neruda și guatemalezul Miguel Ángel Asturias, trecând prin Budapesta, au scris o carte împreună, *Saveurs de Hongrie* (Editura Corvina, Budapesta, 1969), ceea ce arată, într-un fel, interesul genetic latino-american pentru gastronomie. (Miguel Ángel Asturias mai are o carte intitulată „Oameni de Porumb”, apărută în 1949, titlul fiind semnificativ în același sens). Însă autoarea cărții ne mai informează că există o Societate Peruană de Gastronomie, o Academie Ibero-Americană de Gastronomie, un Dicționar enciclopedic Larousse de gastronomie mexicană sau că în capitala Cubei, Havana, s-a inaugurat un Muzeu al Romului Havana Club, „premiat cu titlul de

Oscar al turismului, pentru cel mai bun tur al distilierii de rom din lume” (din cinematografie, Premiul Oscar a trecut, iată, și în gastronomie!). În fine, în 2010, UNESCO a consacrat oficial gastronomia „ca fiind o categorie în cadrul Patrimoniului cultural imaterial al umanității”. Dar cum se explică performanțele extraordinare ale gastronomiei din America de Sud? „Rezumând unele trăsături comune culturilor hispanice – ne explică Olivia Petrescu –, reținem faptul că locuitorii latino-americani prezintă o mare diversitate rasială, la fel ca propriile lor obiceiuri gastronomice: unele provin din epoca precolumbiană, de la indigeni, altele de la metiși (combinația dintre amerindieni și europeni), creoli (cei născuți în America Latină din coloniști europeni, cu precădere spanioli și portughezi), mulatri (indivizi rezultați din rasa albă și neagră) sau zambo (descendenți din autohtoni indigeni și africani). În rândul acestor populații au intervenit modificări datorate multiplelor valuri de colonizatori, emigranți, sclavi, expulzați și eliberatori. Să nu uităm că Imperiul Spaniol, în 1492, i-a expulzat pe evrei, între 1609-1613, pe arabi, iar în 1767 pe iezuiți, grupuri etnice și religioase, care au urmat adesea calea Americilor, în căutarea lui El Dorado, din dorința de a evada de sub jugul Inchiziției sau visând la bogății nemăsurate peste Atlantic.”

În altă parte, am găsit un posibil răspuns la întrebarea care mă frământa de mult, după vizitarea celor două state sud-americane, și anume cum sunt posibile frecvențele lovituri de stat și venirea la putere a unor dictatori militari în America Latină (circa două sute, spune autoarea)? Iată afirmația: „Din nefericire, America Latină și-a conturat o tradiție a dictatorilor militari și gărzilor pretoriene, inspirate de caudillos, liderii militari autoritari, care inițial luptaseră pentru a fi independenți de Coroana spaniolă. Explicația rezidă în faptul că, odată cu primele victorii naționale, la formarea neexperimentatelor republici și a guvernelor respective, s-a consolidat o alianță nesănătoasă între puterea militară și cea bisericească, putere ce și-a asumat conducerea vieții publice. Prin urmare, tripticul stat-armată-biserică – ceea ce s-a întâmplat și în Spania pe timpul lui Franco, supranumit El Caudillo – a fost mult timp cheia conducerii politice în majoritatea țărilor latino-americane. Adesea, ofițerii s-au considerat liberi să preia frâiele guvernării, atunci când estimau că politicienii civili nu reușeau să rezolve situațiile conflictuale, iar după încheierea acestora, aparatul de stat devenea militarizat, fie în partea diplomatică, fie în cea administrativă, deoarece militarii se reprofilau.”

Ne putem imagina ce progres uriaș a făcut omenirea și în domeniul culinar, dacă ne gândim la un exemplu inedit, pe care îl dă autoarea: potrivit unor descoperiri arheologice, primele „vase de gătit” erau niște găuri făcute în pământ, care erau umplute cu apă, în care se puneau pietre fierbinți, încălzite la soare (când încă nu se descoperise focul), pentru a se obține o ușoară coacere! Aplicând principiul trecerii de la general la particular, în partea a doua a cărții sunt analizate relațiile dintre gastronomie și cultură din cele zece țări amintite. Se face, în cazul fiecărui stat, o scurtă trecere în revistă a istoriei și geografiei, a factorilor care au favorizat performanța țărilor latino-americane de a face și dintr-o mâncare operă de artă. Informațiile oferite au la bază o imensă bibliografie consultată (predomină resursele online), dar și experiența proprie, în cazul unor țări precum Spania, Argentina sau Mexic. De asemenea, descrierea multor preparate culinare este însoțită de fotografii color, ceea ce sporește interesul cititorului pentru felurile de mâncare prezentate (la fiecare ilustrație este precizată și sursa, detaliu destul de rar în practica editorială românească). Este amintită, la

aproape toate țările invocate, mâncarea tradițională (uneori și băutura): bife de chorizo, locro, băutura mate (Argentina), anticuchos (Bolivia), sancocho (Columbia), Havana Club (rom specific Cubei), mofongo (Republica Dominicană), tacos (Mexic), ceviche și băutura pisco (Peru), pabellón criollo (Venezuela).

De câte ori are ocazia, autoarea nu ezită să ne ofere fapte insolite, cum ar fi informația că, din cele 220 specii de porumb existente în America Latină, 64 sunt mexicane (porumbul este considerat un aliment sfânt, din care s-a născut și omul). În Peru ar exista „zeci de mii” de sortimente de cartofi, două mii de specii de pește de apă dulce și sărată etc.

Eu credeam că doar Pablo Neruda a asimilat țara sa natală, Chile, cu o formulă poetică: „petala lungă de mare, vin și zăpadă”. Dar iată că autorul columbian, Germán Arciniegas, în lucrarea *Biografia Caraibilor* (1963), spunea că America Latină nu mai e geografie, ci e... poem. Iar această trăsătură poetică se reflectă și în numele care se dau uneori localităților sau anumitor mâncăruri (un desert venezuelean se numește Suspîn de femeie!).

Pentru a sublinia explicit vectorul poetic din domeniul culinar, sunt reproduse numeroase poezii, semnate de Jorge Luis Borges, Rubén Darío, Nicolás Guillén, César Vallejo, Pablo Neruda, Lucian Blaga sau Delmira Agustini.

Trebuie amintite și unele performanțe stilistice ale autoarei, care îi pun în valoare fibra sensibilă: epitetul caracterizator, detaliul insolit, comparația sugestivă, armonia frazei, descrierea poetică etc. Iată, spre exemplu, imaginea capitalei Mexicului, Ciudad de México: „Prima vibrație mexicană este mistic legată de capitala Ciudad de México. Oraș supraaglomerat, modern, agitat și totuși încântător, ca vegetația tropicului, situată la peste 2.200 m altitudine, îmbrățișată de munți și vulcani. [...] În prezent, metropola este amețitoare și neliniștită, copleșește prin meandre ascunse, flori de cactus, zgârie-nori și zone nesigure, fiind cea mai mare aglomerație urbană hispanică.”

Sunt acestea suficiente motive, pentru a încheia folosind un cunoscut vers arghezian: „Carte frumoasă, cinste cui te-a scris!”

◆ CRISTINA RHEA

Două interviuri

ANCA CHEAITO (Orient Românesc): „Este de datoria noastră să participăm la promovarea imaginii României, chiar dacă suntem departe de țară.”

Anca Cheaito este profesor de limba franceză la un liceu din Beirut, Liban, și președintele Asociației „România Levant”. S-a născut la Iași, unde a urmat cursurile Facultății de Limbi Străine a Universității „Al. I. Cuza”. În prezent, locuiește în Liban, de 33 de ani. Predă și limba română pentru elevii ei libanezi și pentru copiii comunității românești din Liban.

Mai mult decât atât, Anca Cheaito reprezintă, simbolic, sufletul românesc în acest spațiu oriental.

În decembrie 2017 a fondat o revistă culturală, *Orient Românesc* (orientromanesc.ro), revista comunității românești din Liban. Revista este recunoscută de Ambasada României în Liban și Departamentul pentru Românii de Pretutindeni din cadrul Guvernului României.

„Revista noastră nu se vinde, se dăruiește și cea mai mare bucurie a noastră este să vedem că e citită de români oriunde s-ar afla” mărturisește cu lacrimi în ochi. *Orient Românesc* este o publicație care promovează, trimestrial, România și cultura românească în acest spațiu geografic, încurajând mult dialogul intercultural.

– **Cum ați ajuns să trăiți în Beirut? Cum era privită România în Liban în urmă cu 33 de ani?**

– Am ajuns în Liban prin căsătorie, soțul meu a fost medic ginecolog, a făcut Facultatea de Medicină și Farmacie și apoi specialitatea la Iași. În urmă cu 33 de ani se știa de România că face parte din blocul comunist din Estul Europei. În Liban era promovat învățământul universitar românesc, erau mulți studenți aflați la studii în România, dar nimic despre cultura, istoria, obiceiurile, tradițiile țării noastre. Chiar dacă relațiile între cele două țări s-au dezvoltat fără întrerupere și în condiții regionale dificile, pe plan cultural România nu a fost promovată.

– **Cum este acest tărâm oriental, Liban? Cum sunt libanezii?**

– Libanul, țara cedrilor biblici, este o țară foarte mică, 10500 Km² și foarte frumoasă, a fost numită pe vremuri „Perla Orientului Mijlociu”. O țară marcată de istorie, rănită de anii de război. Aș putea să vorbesc zile întregi despre Liban, este un amalgam pe care l-am înțeles cu timpul, este o țară care te uimește și te fascinează. Nu are nimic din ceea ce se numește caracteristici pentru o țară arabă. Este o țară francofonă (singura din Orientul Mijlociu), o țară a contrastelor, efervescentă, cosmopolită, foarte deschisă Occidentului, un amestec de diferențe multiple, un pluralism cultural care formează cultura națională. Iar libanezii, cu toate că au trecut prin tragedii și încă se înfruntă cu probleme și greutăți

foarte mari, sunt foarte ospitalieri, generoși, iubesc viața. Am găsit multe asemănări între români și libanezi. Aceeași căldură umană caracterizează amândouă popoarele.

– Pe scurt, care sunt proiectele cultural-educative realizate de dvs în Liban pentru afirmarea și păstrarea identității românești? Cum reușiți să le realizați?

– În Liban există o comunitate românească mică comparativ cu alte țări, vorbim despre aproximativ 1200 de persoane, însă suntem uniți în jurul Ambasadei noastre din Beirut și a *Asociației România Levant*, care a fost înființată în anul 2010. Din anul 2015 sunt președinta acestei asociații, care promovează limba, cultura, tradițiile și obiceiurile românești. Avem un bogat program cultural și educativ în cadrul asociației, obiectivele noastre principale sunt familiarizarea copiilor cu limba și cultura română. Participăm la foarte multe activități alături de alte centre culturale aflate în Liban promovând imaginea României, patrimoniul material și imaterial al țării noastre.

În același timp, la liceul unde predau, a fost inițiat un proiect cultural numit *Le monde*, în cadrul căruia elevii au posibilitatea să cunoască culturi și civilizații de pe mapamond. Cultura este un instrument puternic capabil de a crea punți între oameni. În urma unei înțelegeri între Ambasada României din Beirut și conducerea liceului, au fost înființate cursuri de limbă, cultură și civilizație românească cu sprijinul Institutului Cultural Român de la București. Iar în anul 2017 a văzut lumina tiparului și revista noastră, *Orient Românesc*, o revistă care promovează cultura românească și dialogul intercultural.

Ne adresăm românilor de pretutindeni și chiar dorim să colaborăm, să devenim un condei al diasporei românești pentru a promova valorile noastre materiale și spirituale.

– În prezent, cum este percepută România în Liban? Care este părerea generală a libanezilor despre români?

– Suntem foarte cunoscuți și apreciați, suntem invitați să participăm la manifestări culturale organizate de Ministerul Culturii Libanez și de alte centre culturale care organizează evenimente. Am avut seri de film, de teatru, evenimente organizate în școli și universități libaneze, unde am prezentat personalități marcante ale culturii noastre, regiuni și tradiții românești.

– Cum vedeți România în prezent? Cum sunt văzuți românii din țară, de cei din diaspora română?

– Eu îmi iubesc foarte mult țara, cu bune, cu rele, nicăieri nu este raiul pe pământ și sunt convinsă că dacă vrem să schimbăm ceva în România stă în puterea noastră să o facem, este de datoria noastră să participăm la promovarea imaginii României, chiar dacă suntem departe de țară. Există în diaspora mulți români adevărați, capabili, foarte apreciați, care muncesc în diverse domenii, adevărați ambasadori ai inteligenței și capacității românești, care reprezintă un vector de promovare a României în întreaga lume.

OVIDIU CONSTANTIN CORNILĂ (ULBSARS, Spania): „A traduce bine înseamnă a ținti sus, a vâna înălțimile”

Ovidiu Constantin Cornilă este un scriitor-cercetător și unul dintre cei mai îndrăgiți creatori contemporani. Poezie, proză literară, jurnalism radio, educație și învățământ – toate sunt sub semnul spiritului său viu și neliniștit, ce arde mocnit în flacăra cunoașterii.

A absolvit Facultatea de Litere și Științe din Suceava, Secția română-engleză, urmat de Masteratul universitar de profesorat pentru Limba engleză, Universitatea Nebrija, Madrid. În prezent este doctorand la Secția de Studii literare din cadrul Universității Complutense din Madrid.

Din 2014 și până în prezent, realizează emisiuni de radio culturale de succes în Viena și Madrid, organizează în Spania numeroase conferințe și colocvii culturale la instituții de prestigiu (precum Universitatea din Alcalá de Henares etc) și se implică activ în celebrarea zilelor de naștere a marilor poeți și romancieri naționali, prezentări și lansări de carte, cafenele literare, întâlniri cu poeți și prozatori, expoziții de pictură, fotografie, sculptură, colaborări cu Ambasada României în Regatul Spaniei, Institutul Cultural Român, cu diverse asociații culturale.

De asemenea, a publicat două volume de poezie și trei cărți de proză scurtă, opera sa fiind pe larg prezentată în multe dintre revistele importante din țări, precum și în mass media românești.

I s-au decernat mai multe și felurite distincții în țară și în străinătate (România, Republica Moldova, Spania, Italia, Austria).

Este membru al *Uniunii Scriitorilor de Limbă Română din Republica Moldova* și al *Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România (UZPR)*.

Președinte al *Uniunii Lucian Blaga a Scriitorilor și Artiștilor Români din Spania*, director al revistei de literatură *Cuvânt românesc*.

Realizează traduceri literare română-engleză, română-spaniolă, engleză-spaniolă și viceversa.

- Aveți o bogată și frumoasă carieră literară și academică în România și în Spania, în paralel cu activitatea de promovare a culturii românești peste hotare. La aceasta din urmă, se adaugă și activitatea dvs de traducător literar și de susținător al scriitorilor români în spațiul englez și iberic. De aceea, vă propun să dezbatem în cadrul interviului nostru rolul și valoarea traducătorului și a traducerii contemporane într-o lume globalistă și interconectată cultural, precum cea de azi. Ce reprezintă pentru dvs traducerea literară și a fi traducător de literatură în secolul XXI?

- În primul rând, vă mulțumesc pentru prezentare. Traducerile reprezintă în lumea modernă a prezentului o implicație și mai profundă decât acum cincizeci de ani, ca să nu spun mai mult: dese schimbări lingvistice au devenit, fără doar și poate, o provocare la adresa oricărui traducător cu un standard bun calitativ și cu pretenții verticale. Desigur, există și o calibrare a relației autor-traducător-traducere: după cum se știe, tehnologia, folosită înțelept și nu abuziv, are rolul de a sprijini, și nu de a dăuna. Secolul XXI ne aduce pe masa traducerii autori post-post-moderni, care se mulează pentru toate preferințele de traducere.

Astăzi, piața de desfacere a cărților este vastă, iar acest lucru nu înseamnă altceva decât diversitate. Prin urmare, ce poate alege, în cazul unui traducător care se respectă, este o specie literară comestibilă, verticală, validă. Motivul este foarte simplu: traducerea trebuie să fie cât mai fidelă valorii originare, fără a-și pierde deloc din conținutul semantic, hipertext etc.

Înțeleg un traducător un al doilea creator, cu o responsabilitate supremă de a transporta mesajul dincolo, în alte graiuri, corect și eficient din toate punctele de vedere ale unei traduceri excelente.

- Care este rolul și valoarea traducerii literare, realizată la un înalt nivel calitativ, în raport cu opera autorului? În general vorbind, cât de mult sau de puțin este (re)cunoscută această profesie, a traducătorului, pe plan mondial?

- Rolul unei traduceri bine elaborate are ca scop o integrare valorică implicită, epistemologic vorbind, sine die. Pentru a concepe un produs superior, ideea de a traduce trebuie să fie complexă, iar traducătorul să simtă perfect starea autorului, stilul lui, intenția artistică. Odată asimilate toate aceste isme literare, traducătorul se transformă implicit în autor, iar prima parte a misiunii traducerii este încheiată cu succes.

Urmează partea de definire, poate cea mai grea, unde emularea afectivă trebuie să treacă granița spre altă gândire lingvistică, iar acest lucru nu se poate întâmpla decât printr-un efort susținut, tonic, precis. Se poate lucra la o expresie două ore, așa cum două ore poate dura traducerea a trei pagini, ca să dau un exemplu. Tenacitatea, cunoștințele, inteligența, intuiția și spiritul critic al unei limbi îmbinate vor da naștere unei forme superioare de percepere și, ulterior, de recepție a unei opere de valoare.

Dacă ne referim la profesia în sine de traducător, aceasta este cunoscută, deși, după câte văd, nu prea se bucură de o mare apreciere. În general, lumea, cititorul apreciază produsul final, iar dacă numele traductorului apare la prefață sau înainte, se cam trece cu vederea. Probabil că este o profesie mai puțin cotate decât cea de critic literar, deși nu mai puțin importantă. Numai cei care consideră și înțeleg această meserie cu adevărat pot opina obiectiv despre ea. Și, ca în multe alte meserii, există și aici o ierarhizare, la fel ca și în universul scriitorilor: geniali, foarte buni, mediocri, proști și penibili. Nec plus ultra.

- Pe lângă filonul literar dobândit ca poet, prozator, aveți și o pregătire lingvistică, sunteți și practicați ca profesor limba engleză de 35 de ani, locuiți în Spania de 22 ani, aveți un master oficială universitar și actualmente sunteți și doctorand la o universitate prestigioasă din Madrid. Cu alte cuvinte, traduceți limba română în engleză și spaniolă cu ușurința unui nativ al acestor limbi străine. Cât de laborioasă este această muncă pentru un traducător profesionist? Cum este acest proces al traducerii literare pentru dvs?

- A traduce bine înseamnă a ținti sus, a vâna înălțimile. Nu este ușor, dar dacă există curiozitate, motivație, criteriu valoric și conștiință, totul poate ajunge la un rezultat de excepție. Cred că o traducere literară foarte reușită (pentru că perfectă nu știu dacă a produs cineva) trebuie să aibă la temelie două baze solide: cea de creator și cea de traducător, de transmițător.

Am citit traduceri cu pretenții ale unor oameni foarte talentați în domeniu, însă traducerii îi lipsea exact elementul-cheie, intuiția celui care creează, cercetează cuvintele, le transformă în vers (facit indignatio versum) sau în frază. Sună bine, dar îi lipsește acel ceva, pe scurt.

Procesul traducerii are nevoie de timp, de pregătire, este o luptă interioară cu sinele și devine o misiune în care responsabilitatea actului final trebuie să fie o victorie, finit corona opus.

- Globalizarea și ascensiunea continuă a Internetului au determinat tot mai mult, schimbarea existenței însăși a ceea ce înseamnă traducerea literară și, inevitabil, activitatea traducătorului contemporan. Ce tip de traducere este percutantă în zilele noastre? Traducerea literară se confruntă cu necesitatea adaptabilității cărții la noile canale media? Putem vorbi chiar de o transformare a modalității de a face o traducere literară modernă?

- Traducerea literară merge de mână cu preferințele publicului lector, iar aici, internetul joacă un rol vital. Dacă, spre exemplu, cărțile Gabrielei Adameșteanu au succes la noi mai mult decât cele ale lui Aureliu Goci, trendul sau zeitgeistul este definit in situ. Traducătorul primește ordin să traducă în spaniolă, engleză, chineză etc, pentru ca opera să se extindă și în alte teritorii lingvistice. Cărtărescu este mai tradus decât Blaga, tocmai pentru că unul se născuse într-un timp mai tehnologizat care i-a oferit totul, iar pe altul l-a alungat și l-a condamnat la exil. Epocile, proveniența autorului, culoarea politică, tipul scrierii sunt criterii care merg în paralel cu traducerea. Dan Brown a fost tradus în disperare,

epuizant, în timp ce rușii îl obligau pe propriul camarad Boris Pasternak să refuze Nobelul de literatură... Scriitorul rus a rămas cu ceea ce i-a oferit posteritatea, din păcate.

Până la urmă, a traduce în stil este o chestiune de noroc, în timp ce traducerea călădușă stă la adăpostul umbrelei furnizate de edituri mijlocii și mici, producătoare limitate de cărți traduse la cererea autorilor orgolioși pentru colegii sau prietenii de pe scara blocului sau de pe Facebook.

Traducerea literară nu se confruntă cu adaptabilitatea cărții la canalele media, din contră, are mult mai multe facilități, ceea ce este un avantaj enorm în ceea ce privește distribuția. Formatul e-book, sau cărțile din Amazon ajung peste tot în lume.

Se poate vorbi despre o traducere literară modernă, cu siguranță. Modernismul și post-modernismul sunt marile răspunzătoare ale unui gen nou de traducere dintr-un punct de vedere al vizibilității finalității traducerii. Idei noi asupra societății, expresii inovatoare, aplicații online, scrierea liberă, creativă, și nu impusă, la comandă, cum se practica în trecut au ca efect traduceri diferite, uneori surprinzătoare.

- Înțelegerea comunicării mediatică este definitorie, chiar dacă vorbim de un text literar din secolul 19, pentru că, transpus în formele online, de comunicare vizuală, traducerea literară capătă alte valențe culturale. Dvs sunteți și jurnalist și promotor cultural iar aceste schimbări digitale la nivel global nu vă iau prin surprindere. Care traducere este fidelă textului literar: cea strict literală sau cea adaptată și la New Media?

- Aș putea spune că o combinație iscusită a ambelor. O traducere strict literară riscă să rigidizeze textul, să îl mecanizeze, iar una aplicată la New Media îi poate lărgi limitele permisivității artistico-literare. Așadar, un melanj echilibrat al celor două părți ar fi ideală: est modus in rebus. Cititorii au nevoie de spațiu de manevră a cunoștințelor, dar și de timp de procesare a acestora. Cu cât traducerea devine mai compactă, cu atât se diminuează cele două direcții.

În plus, nu cred să mai existe fideli ai traducerii strict literare, pentru simplul motiv că lumea, cititorul, în genere trebuie să se simtă liber atunci când ia o carte în mână. Câți dintre cei care au tomuri clasice traduse în biblioteci le-au citit pe toate?

- În prezent, cum este receptată literatura română pe plan global, în Europa și în Spania cu precădere? Este atractivă pentru spanioli literatura română? Există suficienți traducători literari cu adevărat competenți în Spania pentru literatura română și scriitorii români?

- Literatura română începe să câștige din ce în ce mai mult teren pe plan mondial, și asta grație editurilor și traducătorilor care sunt conștienți că nu doar trei sau patru autori mai semnificativi ne reprezintă literatura. În plus, s-au inițiat traduceri ale unor clasici ca Blaga, Stănescu, spre exemplu, și în alte spații, ca Italia, Spania, Anglia, ceea ce reprezintă un lucru îmbucurător. Spaniolii sunt consumatori de carte și au o piață de carte destul de puternică și bine organizată, unde intră și traducători români, fără doar și poate.

În prezent, traducătorii de excepție ai literaturii române sunt spanioli care ne vorbesc limba la perfecție: Marian Ochoa, Joaquin Garrigo și cam atât. Ar mai fi de menționat câțiva traducători veniți din partea ICR, dar care se află în fază incipientă. Probabil că timpul își va spune cuvântul, oricine are nevoie de o șansă.

◆ MIRCEA PORA

Casa

Îmi mi place să scriu întotdeauna cu pix negru. Să scriu seara, când totul se liniștește. Pereții se întunecă puțin, iar mobilele, murind cu încă o zi, se afundă mai adânc în covoare ca niște iepuri pe care i-ar absorbi puțin câte puțin nisipurile mișcătoare. Camera cu telefonul e încăperea preferată în care stau seara. Întins pe divan, cu veioza aprinsă și cu o carte alături. Pe peretele alăturat canapelei e o oglindă încadrată de portretele lui Liszt și Wagner. Pe peretele din față, un ciobănaș și o tânără femeie frumoasă ca un vis, tăcută ca o fântână abandonată în pădure. Urmează apoi o mare fereastră prin care sufletul meu, noaptea, se strecoară afară, pe strada pustie. Când se reîntoarce să-și reia locul, el străpunge o perdea din spatele căreia, când și când, se ivește chipul mătușii mele, plecată și ea demult. În camera următoare nu pătrund seara, niciodată... Poate din cauza ceștilor de porțelan ce stau în vitrină ca niște pești albi într-o albie secată. Dar mai sunt acolo și albumele ce închid între filele lor rânduri de morți. Mobila principală a camerei de dincolo e masa... Au stat în jurul ei atâția inși... Un colonel german, unul rus, fără școală, informatori de gradul unu-doi, ingineri, medici cu diplome false, profesori de istorie inculți și, în permanență, familia... Din camera cu masa în cea cu fotoliile duce un drum presărat cu amurguri calme, cu sânge scurs chiar din venele lui Dumnezeu, cu spaima ce urcă din lăzile putrezite de pământ. Fotoliile pe care se așază fiul meu când se întoarce vremelnic din străinătate... În spatele lui, când el își fumează țigara, apar pentru câteva clipe grădini, ochiuri de apă, frunze ce tremură în frig. Fiul meu organizează demult campionatele mondiale de fotbal. Cuvântul lui e ascultat pe cinci continente. Dar la finale și la onoruri el nu participă niciodată. Dintr-un motiv simplu... Tocmai atunci el se simte inspirat literar și, firește, lucrează pe pagini, căci ar vrea să lase în urma lui cel puțin un roman... Ar mai fi de spus câteva cuvinte despre bucătărie... Aici curg mereu robinete, bătrânețea e la ea acasă, jucându-se cu fețe de masă, cratițe, pahare, castroane de crème și salate. Noaptea, când se stinge lampa, din îndepărtate imperii vin gândacii în bucătărie. Corpusuri armate negre, roșii, mășăluind neîntrerupt prin paragina nopții. A mai rămas podul, dar el nu e însemnat prin nimic... Nu s-au scris poezii în el, nu s-au probat toalete, nu s-au pus la cale numere de ziar, nu s-au consumat acte de amor...

După atâtea plecări și plecări, în toate aceste încăperi am rămas singur cu o iubită mai bătrână. Niște buni prieteni ne-au trimis doi păianjeni din Italia. Pe pânzele țesute de ei, mâinile noastre se întâlnesc...

◆ ANDREEA-ALEXANDRA FĂT

Arborele de cafea

În dimineața aceea când te-am regăsit
 ți-am mărturisit cu tot curajul
 pe care îl mai aveam
 că arborele de cafea din celălalt capăt al grădinii
 se îmbolnăvește
 că are frunzele mov, lucioase
 și geme de durere,
 nu-mi dădeam seama dacă
 te bucură revederea
 sau te întristează soarta copacului nostru
 care se apropia încet, încet
 de moarte
 îmi era teamă că voi fi nevoită
 să trăiesc
 doar pe jumătate,
 în umbra arborelui de cafea.

Eva ta

Mai toarnă puțin vin roze,
 în paharul de cristal
 știi bine că e preferatul meu
 și fă-mă din nou Eva ta,
 dacă am fost vreodată cu adevărat
 dă-mi voie să fiu imperfectă
 să alerg cu tălpile goale pe ulița bunicii
 să simt cum mă apasă
 fiecare piatră ascuțită
 să fiu liberă, singură
 deasupra pădurilor din satul în care
 mi-am petrecut toate verile copilăriei
 dă-mi voie să fiu
 așa cum mă știi:
 liniștită și pregătită
 pentru tot ce vrea să vină.

Scrisoare

Din vremuri străvechi
 din vieți închipuite
 din ultima grotă
 aud promisiunea ta
 că niciodată
 nu mă vei părăsi
 fără să-mi spui rămas bun
 fără să-mi lași lângă canapea
 o ultimă rugăciune,
 scrisă pe un șevalet.
 Ființă cu aripi de smoală
 mă pedepsești
 a nu știu câta oară.

Ne potrivim perfect

Femeile își ascund copiii în păduri
 își șterg umezeala de pe fețele brăzdate de
 vremuri
 cerând îndurare,
 credincioșii ridică privirea spre cer
 ateii golesc cămarile și ultimele pahare de vin
 un soldat arde cărțile
 scrise de marii clasici români
 așteptând să fie chemat la război.
 Noi stăm și privim
 din balconul de la etajul 10
 oamenii par furnici
 norii sunt mai aproape decât pământul
 degetele mele împletite cu ale tale
 se mișcă încet
 liniile palmelor tale,
 suprapuse perfect peste
 liniile palmelor mele.
 Într-o zi, vom merge la vrăjitoare
 să ne ghicească în cafea
 sau poate în cărți de tarot

Îți știu secretul
chiar dacă nu mi l-ai spus, l-am simțit
de aceea ne potrivim perfect.
Mi te poți arăta așa cum ești.

A lumii întregi

Uneori a lumii întregi
alteori, atât de a nimănui
gânduri nestăpânite, voci indecise
vântul mi-a smuls din palme amintirea
pe care o țineam strâns
și-a pus în locul ei un nou răsărit
ca ultima clipă să respire încă puțin
ca mâinile tale să mă elibereze
desfăcând nodurile firelor invizibile
ce încă ne țin prizonieri.

Mă întorc la vremea când
cerurile se deschideau pentru noi
îmi iau mângâierea din tăcerea
pe care o tot învăț să tacă
până când își va schimba îngerul și ziua de botez.

Anotimpuri apuse

Te mai țin doar azi
încă o clipă
să ascult pentru ultima dată
ritmul neregulat al inimii tale
am să rog timpul să stea pe loc
pentru ce eram noi odată
pentru ce nu vom mai fi
niciodată.
Aripile mele sunt prea slabe
pentru a ne înălța amândoi
în fiecare zi se transformă
sub privirile martorilor izgoniți
toate necuvintele noastre
gonesc spre ora luminii
așa cum le-am învățat
în cele patru anotimpuri apuse
rătăcesc
fără o parte din mine
și pun poezie

în tot golul lumesc.

Firesc

În contrast rece și cald
gri, în loc de negru și alb
renaștem din bucăți,
ne reconstruim
din cioburi de porțelan.
Vântul șterge urmele de pe nisip
așa cum fiecare val acoperă
desenele mângălite la mal
cu o piatră.
Ne ascundem în vârful
celui mai înalt copac
suferinzi de atâtea slăbiciuni
privim frunzele purpurii
cum se desprind de esența vieții
fără durere,
firesc.

Închipuiri

Prea mult m-am lăsat
purtată de gânduri
ce nici măcar
nu erau ale mele
m-am plictisit cumplit să te văd
în același cerc
cum îți traduci sufletul
dintr-o limbă
pe care toată lumea a uitat-o.
Toată lumea, mai puțin eu,
eu n-am putut să uit
poate de aceea îți sunt suficientă
doar în închipuiri.

Citesc cartea mea preferată
mă poartă
printre rânduri
prin lumi ce nu le-am trăit
printre cuvinte
pe care nu le-am rostit.

◆ MARIA TRIF

Război de pace

Și uite-așa trec zilele – purtând
Cu ele urma vie-a tălpii tale,
Atât prăpăd n-a mai făcut nicicând
Însingurarea asta de pe cale.

Și-mi mor cu vreme lunile purtând
Războiul meu cu vremi de tristă pace,
Dar mă trezesc de mii de ori armând
Doar pușca grea a gândului ce tace.

Și uite-așa pierd luptele – trăgând
Cu gloanțe oarbe-n razele de lună
Și tot aștept predarea ta să-mi spună
Că mi-a văzut oștirea dezertând.

Zi de nenoroc

Lunea-i ziua mea de nenoroc,
Ziua când mă vinde iarmarocul,
Se opresc planetele în loc,
Se închină la cenușa focul.

Lunea e mai marți decât oricând,
Eu mă simt cu sâmbăta de-o seamă,
Ceasurile par a fi tăcând,
Dar pe limba cucului mă cheamă.

Lunea nu e zi dacă nu-i luni,
Nu e luni de nu e nenorocul,
Timpul smulge iarbă prin pășuni,
Răul coase acului jocul.

Lunea-mi sare inima din piept,
Mă cuprinde și de mine frica,
Lunea este marșea mea de drept
Când îmi dau norocul pe nimica.

Dac-ar fi

Dac-ar fi să se mai poată,
Dacă totul s-ar putea,
M-aș zidi în tine toată
Și te-as face lumea mea.

Mi te-aș pune temelie
Pe ruine de complot
Și-ntr-o boltă de chilie
Să-mi cobori un rai de tot!

Mi te-as ridica, arcadă,
Ancorată-ntr-un apus
Aș lăsa restul să cadă,
Tot imperiul presupus.

Aș rămâne să contemplan
Capodopera de drag,
Tu nemuritor în templu,
Eu o muritoare-n prag.

Dac-ar fi să se mai poată,
Să se poată să mai fie,
M-aș clădi nemăsurată
Și te-aș pune temelie!

Te aud

Te aud cum mă treci. În odaia cu frig
Se-ncălzește puțin și încep să te strig.
Unde ești când te simt, ce mai simți când te chem,
Crezul meu bătuit de-un schismatic blestem?

Darul meu zeciuit, locul meu cui i-l faci?
Ce culori îți mai pui când de noi te dezbraci?
Poate verde-tăcut, poate roșu plătând...
Cât pastel risipit prin pânzare de gând!

Te aud ca pe-un dus, un bilet fără sorți...
Nu mai știi, azi, la piept, ce-amuletă mai porți!
Poate-o floare de foc sau o cruce de fier...
Cât mister năruit sub zidiri care pier!

Mă trezesc scotocind prin umilul decor
Dup-acele aripi desfăcute a zbor.
Unde sunt? Unde ești? Pe sub zările reci,
Te mai văd colindând, te aud cum mă treci...

Spusele nespuse

Vorbește-mi de tine s-aud despre noi,
Sub streășina zilei tăcerea se-adună,
Curând se va face de galbene ploi
Și noaptea-si va duce lipsirea de lună.

Mai spune-mi de rana din fierul curbat
Să pot să mai aflu ceva despre tine,
Va crește grea iarbă pe drumul umblat,
Simți-vor zidirea albite ruine?

Vorbește-mi de noi să mai știi
Și eu despre „cum”, despre „ce”, despre „sigur”
Mai spune-mi de vremea din ceasul târziu
Sau despre aproapele omului singur.

Mai spune-mi ceva, dar mai bine să taci!
Tăcerea mai ține de vorbă mistere,
In Valea Umbrii, sub lujeri de maci,
Lipim, în jăratec, bucați de inele.

Verde târziu

Iar mă prinde seara gând în gând cu tine;
Luna se răsfăță-n verdele târziu
Al poveștii care te-a purtat spre mine
Să îmi ții de lume-n marele pustiu.

Ne vorbim de câte-n ceruri și în stele,
De alinierea aștrilor rotunzi,
Tu din adâncimea tulburării mele,
Eu din limpezimea-n care mă cufunzi.

Și-mi arăți că, totuși, se mai nasc izvoare
Chiar din neclintirea muntelui acerb,
Că-n privirea caldă-a unei căprioare
Se topește colțul cornului de cerb.

Am uitat cu totu-a câta zi ne ține
Prinși de calendarul timpului lumesc;
Stând de strajă clipei, mi-e atât de bine
Și-mi aduc aminte doar că te iubesc!

Răspuns la neîntrebare

Mă depărtam, încetul cu încetul,
De țărnul de pe urmă-al lunii mai...
Ținându-mă doar de un fir de pai,
Băteam din valuri să alung înecul.

Să uit ce-a fost și n-a fost să mai fie
De câte mii de ori nu mi-am promis!
Dar poți desprinde rândul abia scris
Fără să smulgi bucată din hârtie?

Reverbera-n tăișul vocii tale
Rămasul bun, de gura ta, nespus,
Atunci, tot cerul mi-a căzut, răpus
De lama crudă-a nepăsării sale.

Ți-e drumul drept și liber la mărire.
Voi reveni pe țărnul neuitat;
Nu o să fii, de mine, condamnat
Definitiv, iubite, la iubire!

Mirări privesc cum scapără și-apun
Promisiuni uitate să se țină
Eu chem „răspunsuri care n-or să vină
La întrebări rămase să le pun.”

Lerul lerului

Și să curgă și să cearnă
Flori de măr și flori de floare.
Prea e ger și prea l-e iarnă
Drumurilor din picioare.

Lerul lerului să stingă
Gându-n care mi te sui,
Din cel an îmi tot colindă
Că rămase să îmi spui.

Auzit-am c-a să ningă
Verde peste lunci căprui,
Șa rămasă fără chingă
Pe un murg al nimănu!

Și să ningă pană lângă
Tâmpla caldă-a blândeii luni,
Dreapta mea devine stângă
Când din cornul vremii suni.

Flori de măr și flori de floare
Potopească pân' la cer,
Prea-i albastru, prea ne doare,
Cadă alb și... Leru-i ler!

„Aproape liniște”

Dinspre tine se aude
pășind apăsător liniștea.
Liniștea aceea care-ți pune
nodul în gât și ocna sub pleoape.
Niciun sunet nu-și mai găsește cuvântul.
E ca și când nu m-ai fi rostit nicicând
și nu te-aș fi cântat niciodată.
Înspre mine piscurile
își flutură cremenea
îngenunchind îndrăzneala
oricărui drum.
Cu limbi de foc,
ceasuri fără căpătâi sfâșie
timpul în două:
Cel dinainte și cel de pe urmă.

◆ IOSEFINA SCHIRGER

Seninul din fereastră

Între mine și tine nu-i
nimic, niciodată.
Oltul curge în noi și-are
apa sărată.
O fi semn de veșnicie?

Zborul tău parcă-mi sfâșie cerurile, versurile!

Ți se pare că alergi prin lumea mare!
Tu ești doar la mine în cărți, în sertare.
Tu stai pe un țarm, eu pe altul
și între noi curge poetic neantul.

Eu eram la tine-n gând, vara, iarna,
sângerând, eu ți-eram pe dealuri vânt.

Veste din viitor

Mă tot întrebi ce fac și cum îmi este...
E frig pe-aici, dar mă-ncălzesc la focul
Acestor vreascuri verzi de așteptare
Și tot invit în casa mea norocul.

Mai sorb din clipa ce mi-o-ntinde ziua,
Îi mai ghicesc speranței în cafea
Mințind frumos ce bine va să fie,
Cât cer ascunde de priviri o stea.

Mă mai feresc de larma de afară
Să povestesc cu liniștea de tine
Sau mai citesc, absentă, prin ziare,
Din când în când, câte ceva de mine.

E timp confuz – ba se întoarce iarna,
Ba dau de veste norii c-o să plouă,
Frământ și coc la planuri pentru vară,
Le-om împărți, atunci, fierbinți, în două.

Mă întrebai și astăzi despre mine,
Dacă-mi mai fac mâhnirile proteste...
Îmi ești iubire, deci îmi este bine
Și înc-a aștept din viitor o veste.

Eu priveam cum trec, coboară stolurile
tale iară; tu treceai spre altă vară.

Tu ai fost ca o zăpadă, eu ți-am fost
ca o cascadă care trebuiau să cadă.
Eu sunt o mare în furtună, tu ești aproape
a mea Lună. Ce autoru-a vrut să spună?

Ne-am întâlnit poate-n trecut, de-mi pari
atât de cunoscut. Vară, ce ai mai făcut?
Mi-am pus o dorință în care tu arzi.
Poate fi mâine, poate fi azi...

De va atinge hazardata mea inimă, netulburata
ta inimă, păsări în zbor vom fi, o lacrimă!
Nu-mi mai aduc prea bine aminte:

au fost tăceri, au fost cuvinte...
Un dor de munte am acum în minte.

Să nu spulberi vraja cu răceala vreunui cuvânt!
Atât timp cât tu ești și eu sunt.
Pot să te inventez, să te ascund, alteori
mi-aș dori un zâmbet, o amintire, mai mult.

Eu am povestea. Tu trăiești în ea.
Mai primesc o viață călătorind așa.
E suficient că scriu povești? E suficient
să mă iubești? Trecută vară, unde ești?

Poate trăiești dincolo de tăceri și cuvinte,
poate exiști undeva, nu doar la mine în minte!
Poate nu ard în eter, aprinsă stea
în fereastră, în iarbă, în cer!

Poate există ceva între noi ce nu am aflat:
simplu, insesizabil, irezistibil, de nedescifrat!
Credeam că există apă în pământul tău,
credeam că pot fi eu zmeul cel rău...

Cu rotunjimi de înaltă colină, dorințe arzând,
inima plină, poate vii, vară, vină!
Viitoare ploi ne-or desfrunzi, calde ninsori
ne-or înzăpezi. De ce întârzii?

Într-o tăcere răvășitoare, traversând ere,
pământuri solare, știa el să mă înconjoare...
E primăvara așteptată. Tu ce mai faci?
Ai fost vreodată?...

Bătăile inimii mele

Sunt permanent în rezonanță
cu oameni stele la mare distanță.
Le-am trimis scrisori să se vadă,
un munte întreg de zăpadă,
eu, un pământ crăpat pe care
toate vânturile-l bat...

Ce știi, oare vin ninsori?
Ce anotimp este în nori?
Cuvintele nu au fost de folos,
n-am ajuns la capătul lumii pe jos.

Și, ca și cum nimic nu s-a-ntâmpat,
apari tu arzând controlat.

Cu ce corabie ai venit, sângele, inima,
sufletul de mi-ai otrăvit? Ești aventura,
plecarea mea în larg, eul meu
de cristal pe care, scriind, îl sparg.

Cerul, dorul ne-au adus împreună:
o lună și-o fântână cu apă bună.
A fost de ajuns să-mi dea îndrăzneli,
să văd în văzduh fluturând arhangheli,
să fac lumină în îndoieli, să scriu aiureli.

Nu mai mi-e frică de moarte!
Iubirea ta m-a dus mult, mult mai departe!
Am făcut din tine un cuib de poezie.
Păsările mele dorm fericit adunate într-o pălărie.
Nu credeam că ajung să vorbesc în poeme!
Temerile tale au de ce se teme!

Între noi, atâtea cuvinte și curenți rătăciți!
Eu merit o dramă. Tu meriți?
Eu arunc cu foc, tu arunci cu apă...
e o poezie ce-ar putea să-nceapă.
Arsura se adâncește. Se poate și înnebuni!
Tac. Ba nu! Te strig și mor în fiecare zi.

Nisipul în clepsidră se ridică, inima bate,
se zbate mai tare, mai mică.
Ar zvâcni apele sub mâinile vântului,
odată ajunși la limita, la buza pământului.
O mare incendiată și un ghețar de piatră
își dau roată. Dar nu se va-ntâmpla vreodată!

Curgi prin inima mea
care nu a mai fost răvășită așa.
În arderea ta nevăzută e o altă ființă a mea,
neștiută, un suflet de pasăre căzută.
Nu ai în gând o blândă tristețe,
pe față o lumină, o altă frumusețe?
Vezi, pot cu tine de oriunde vorbi,
păsări îți trimit, poți primi.

Umbra aripilor ei nu te-ar salva.
Aripile ei te-ar dizolva. Și mai era ceva...

Mi-e traiul în neștire, cărțile,
o războire și iubirea, născocire!
Să nu oprești această cădere de stele!

Cuvintele albastre și grele
sunt bătăile inimii mele.
Din ele, rostogolite între noi,
cresc neștiute păsări ca într-un zăvoi.

Rămâne cum ți-am promis:
Ai un cer la mine întredeschis.
Am dat drumul păsărilor din colivii.
Spre apele tale dezghețate
se îndreaptă fericite. Să știi!...

Grădina din eprubetă

Ce să însemne atâtea cuvinte?
Va putea acest râu să alerge spre mare?
Aripi îi vor crește barbare,
va dori mai mult... O schimbare?
I-am lăsat în brațe munții, stelele, bolta, planeta.
Pentru asta ne jucăm de-a v-ați ascunselea,
de-a dragostea, de-a ștafeta!

Îmi ajung la tine bătaia inimii, mintea în focuri?
Câți munți să mai mut din ale lor locuri?
Știi să fii fericit? Îți bate inima peste cuțit!
Necunoscutul, imposibilul trăiesc în ochii mei.
Nu te-mpotrivi! Fără reguli, principii, logică,
în altă viață să vii! Am o poartă de acces
în grădină, spre inima ta, spre lumină;
ceva vine înapoi, de pus în pagină...

Nu-ți trece prin gând o tensiune,
un vis frumos, o cosmo-viziune?
E din a cincea posibilă dimensiune.
Mintea ta îmi era fereastra secretă,
colivia cu fantasme de cretă,
experimentul, grădina din eprubetă.
Erai orizont, gol nesfârșit, necuprins răvășit.

Absența a rămas după ce am alergat ani-lumină
în urma ta. Sau ești greșit proiectată,
îșpită, sau nu ești îndeajuns de pregătită
să-mi fii o metafizică iubită. Fantasme bătuite
trec prin câmpul tău de narcise adormite.
Parcă îți bate inima de gheață, iubite!

Ai să apari! Parcă te văd, parcă dispari!
Descifram semnul tău ascuns de pământ,
din haos, dezordine, vânt,

fără să te știi, să te văd. În gând.

Din neant s-a născut infinitul înalt.
Am să-ți vorbesc până la incidență,
fără s-aștept înapoi corespondență!
Am totul aici, pe hârtie: disperarea,
arsura, zborul, puful de păpădie...

Orizonturi în așteptare

Stau pe o raniță de scrisori ca un soldat.
Ele mă țin în viață, ne-au apropiat.
Am desenat cercuri, inimi, linii
în jurul numelui tău. E ceva rău?

Noi așa ne iubim: când îți scriu, când vorbim.
Până la tine am inventat scări, tratate,
am forțat legi, am dat erate, am eliberat
fluturi, păsări, am calculat distanțe,
probabilități. Neelocvente toate!

Tu ești o vară pe câmpie, cu secole mai
verde și mai vie. Îți e de-ajuns o poezie?
Eu sunt un palid vânt, mă joc,
îți înfior salcâmiei, plopii. Le-aș da foc!

Cu tine începe noaptea, toamna și zăpada.
De vrei, ți-aș răscoli privirea, timpul și arcada.
Doar ție îți dau voie să-noți, să te bucuri
în ochii mei cu iarbă, mări, fluturi.

Pentru mine ești o pagină albă,
un castel de nisip, o poiană cu iarbă;
un pământ de care nimenea nu știe,
oază a mea de liniște, dezgheț și poezie.
Te afli chiar la locul tău, îndepărtat de toate.
Valul de poezie o să ne îngroape.

Am partea mea de rai, plus partea ta
de nemurire. Nu cer mai mult decât pot oferi:
câteva clipe de atenție, iluzia unei veri.
De n-ai fi fost, cu cine aș fi alergat?

Mâine să vii zâmbind încurcat.
Asta e tot. Ne-am schimbat.
Plouă cu soare. Cuvintele curg în scrisoare.
E vremea să apari. Un orizont e-n așteptare.
Să vii răsând ca un parfum, ecou, mirare!...

◆ CHRISTINE BERNADETTE ROUSSEAU

Vino în inima mea

Îi spun câmpiei acesteia:
„mută-te în inima mea!”
și câmpia vine în inima mea cu toate câmpiile lumii,
cu flori, cu stropi de rouă, cu un vânt blând,
tămăduitor.
Îi spun pădurii acesteia:
„vino în inima mea!” și pădurea vine de îndată cu
toată puterea ei,
cu toate cuiburile pline cu ouă și păsări, cu toate
vizuinile,
cu toate animalele, cu toată încrengătura de
rădăcini și lumi subterane.
Privesc spre cer și îi spun și lui:
„vino în inima mea!”
și atunci simt o liniște mare.
De aceea sunt uneori atât de greu de găsit,
de văzut,
de atins.

Fericirile

Ferice de gutuii care înfloresc în aceeași zi în
întreaga lume pentru ca apoi petalele lor
să plece pe o adiere de vânt, slăvindu-Te pe Tine,
Doamne!
Ferice de furtunile care se întâlnesc cu Tine,
Doamne, ca să le dai cuvântul de liniștire pentru
întreaga lor viață!
Ferice de lupii mărturisirii care mușcă din carnea
minciunii, devorând-o!
Ferice de ploile care înfrățesc cerul cu pământul!
Ferice de albinele care întorc sufletul mierii spre
florile întâlnite în cale!
Ferice de copacii pe ale căror crengi se
rostogolește în joacă luna plină!
Ferice de copiii care cu degetele lor mângâie linul
apei!

Ferice de bisericile care au stâlpi ciopliți din suflete
de sfinți!

Ferice!

Ferice!

Ferice!...

Învățăturile

Am bătut la porțile negustorilor,
ale sfinților, ale dregătorilor,
ale meșteșugarilor,
ale înțelepților.
De fiecare dată mi s-a deschis
și de fiecare dată am avut cu mine amintirea unei
câmpii,
a unei păduri,
a unei flori.
Am plecat luând cu mine învățăturile celor la a
cărora poartă am bătut
lăsând pe pragul lor amintirea câmpiei, a pădurii,
a florii...
Am bătut și la porțile oamenilor fără faimă, a
oamenilor simpli, săraci.
Și ei mi-au deschis.
Purtam cu mine o mulțime de învățături: unele
muguri de învățătură,
altele învățături înflorite.
Am vrut să le las în drumul meu, la porțile lor.
Ei mi-au spus:
„Rămâi la noi și învață-ne prin viu grai cele ce tu
crezi
că noi le putem înțelege iar mugurii și florile
învățăturilor tale
lasă-le la porțile și pe pragurile templelor
pe acolo pe unde trec de obicei oamenii instruiți.”

Iuda

Așa cum țărnușul nu poate înainta singur în mare,
nici Iuda nu poate prinde curaj

decât atunci când ne vede că băgăm mâna în buzunar,
scoatem punga cu arginți și începem să-i numărăm mereu și mereu,
cumpărând, vânzând,
cumpărând, vânzând...
Atunci Iuda vine și el cu arginții lui,
își varsă arginții și arginții încep să se rostogolească pe masă
sub ochii noștri curioși.
Iuda nu a oprit niciodată rostogolirea arginților doar i-a însoțit în trecerea lor prin ochiul de ștreang.

Eu fur

Nu-ți fie teamă, nu-ți fur arginții omule!
Eu fur suflarea vântului ce trece printre salcâmi,
dulcele măr pârguit îl fur,
o fragă...
Pun un așternut la umbră de plop,
gust apoi toate câte sunt sub soare
și uitându-mă în jur
privirea mi se așază pe roata unei fântâni.
Da, mai presus de toate arginții apei îi fur cu gura
și cu toată inima mea păcătoasă de etern călător.

Rugă

Stăpâne
ajută-mă să fiu cu soarele.
Ajută-mă să păstrez în mine sămânța aceea a Ta
din care ai făcut să se reverse totul.
Stăpâne,
ajută-mă să fiu cu poienile sângelui meu
în rătăcirile lui neștiute,
cu toți copacii sădiți de Ține în gândurile mele.
Stăpâne, ajută-mă să fiu cu soarele meu față în față.

Chemând să petreacă împreună zeitățile toate...

Oamenii, odinioară, numai inele și parfumuri,
strângeau bani limpezi ca pietrele scoase din râu.
Cântau, cântau ca păsările și întindeau mese bogate,
chemând să petreacă împreună cu ei zeitățile toate.
Acum ei nu mai știu să cânte.
S-a dus ceremonia. A murit demult.
Banii sunt constrânși să iasă la iveală,
sunt storși de vlagă, sunt trași pe roată,

sunt puși în lanțuri.

Oamenii- numai inele și parfumuri, au murit demult.

Arginții

Sunt îngeri care vin și îți aduc un gând ca un clinchet ușor.
În gândul acela găsești arginții tăi
păstrați din alte vieți,
arginți de frunze trecute prin albastrul privirii cerului,
arginți de cuvinte așternute pe hârtie albă ca norii,
arginți care fac să-ți zboare trupul împreună cu visurile lui,
arginți de trandafir,
de nuci verzi, de fragi, de smochine,
de pepene din grădinile eterne ale vieții,
arginți de inimi,
de puneri la cale,
de așteptări...

Dumnezeu întrebându-ne

Dumnezeu i-a dat unui om în stăpânire
holde de grâu, de porumb și de mei, o vie cu rouă
albastră,
păduri și pui de izvoare cu ape din care soarele
răsărea,
dimineți de răcoare, veri de belșug și ierni cu
puritatea curgându-le prin vene...
Stăpânul acestora toate și-a tocmit un pândar.
Un bărbat priceput, înalt și vioi ca frunza de
mesteacăn în bătaia vântului.
Ce rost am eu Stăpâne, ce-mi ceri să fac, a întreat
bărbatul.
Să știi să chemi păsările cântându-le cântecele
pentru a le îndemna
să-și facă, primăvară de primăvară, cuiburi în
pădurile mele.
Să dai hrană de pe holde, din viile mele celor ce
flămânzesc.
Să-mi dai socoteală de lupi, de cerbi, de vulpi, de
urși câți trăiesc și câți
mor. Veverițele toate, râșii, vulturii, șoimii, iepurii,
fazanii...
Fagii, stejarii, mestecenii, cântecul vântului prin
frunzele lor... pe toate să le
îmbraci în mila inimii tale.

Îți cer apoi să aperi holdele, pădurile, izvoarele,
viețuitoarele toate de
propria ta lăcomie. Asta îți cer.
Te învoiești?

Din străfundul pământului

Lichidul acela nevăzut venind din străfundul
pământului,
tras de rădăcini și înălțându-se,
după legile cerului prin tulpină și ramuri, până în
fructe,
era asemeni unei pajure care sparge cu ciocul
inimile cerului,
era leopard viețuind din misterul cărnii,
era șoim aruncându-se în aerul sângelui altor
păsări...
După ce se ridica din el însuși, lichidul acela se
întâlnea cu soarele.
Întâlnirea lor era o întâlnire de miere.
Venea apoi despărțirea de soare și întâlnirea cu
luna și cu ascunsa ei atracție.
Aici, furia și blândețea, bucuria și tristețea, curajul

și lașitatea, viața și moartea,
i se dezvăluiau în secret.

Lichidul era din nou scos la lumină, pus în pahare.
Gurile și mințile oamenilor erau însetate.
Lichidul-pajură, lichidul-leopard, lichidul-șoim,
pe rând, le răpea sufletele ducându-le într-o altă
poveste.

Botez

Botează-mă, Doamne,
în fiecare zi,
în cristelnița câte unei frunze,
a câte unei semințe,
în cristelnița ploii.
Botează-mă, Doamne,
în apa cea fără de păcat a poeziei
și pune-mi, pentru o secundă,
pe creștet patrafirul câmpului cu flori,
cel fără de început și fără de sfârșit.

◆ GEORGE D. PITEȘ

Sonete

În pâlcuri urcă zimbrii

În pâlcuri urcă zimbrii spre zvoare
Excluși din inimi și uitați de hartă,
Se-ascund de răutatea ce nu iartă
Pe-un drum de stele către altă zare.

Mai iau cu ei și-a lor clepsidră spartă
Păduri de brazi și clipocit de mare,
Sub coamele hirsute fiecare
Destinul vitreg și pribeag și-l poartă.

Trec zimbrii-n nemurirea de sub munte
Adulmecând legenda lor târzie,
Cu lumea lor strivită de legi crunte

Icoane dintr-un veac de măreție,
Iar cei rămași, cu-a lor trăiri mărunte
În van mai vor trecutul să-l învie.

Tremură-n vânt

Tremură-n vânt o aripă prelungă
În lacul ce tresare-n unda caldă,
O salcie pletoasă păru-și scaldă
Și întărâtă câinii-n deal la strungă.

Atenția reține cu o șoaldă
O înțeleaptă buhă groasă-n pungă,
Sus la mitoc o toacă bate-n dungă
Norocu-și cată hoții într-o haldă.

Cu voci de zi, nălucile de noapte
Sârme ghimpate înstrunează-n lire,
Flămânde vin mesajele din șoapte

Într-un declin suspect spre amăgire,
Din pomii deportați cad mere coapte
Purtând lumini desculțe în privire.

Sfioase stele

Sfioase stele tremurau pe valuri
Tăcerile puteau să mai aștepte,
Solemnă marea-n unduioase trepte
Cu tandre-mbrățișări urca pe maluri.

Imens ecou cu spaimetele inepte
Agită apa-n zdrențuite șaluri,
Zefiri aduc miresme dintre dealuri
Prinos tânjit de nimfe înțelepte.

Ne șterge marea urma din nisipuri
Cu mișcătoare toga ei de ceață,
Iubirea mai răzbate dintre mituri

Ce-nfruntă veacul cu a lor povață,
Pentru-a spăla păcatul de tertipuri
Și a aprinde-o nouă dimineață.

Tu, clipă

Tu, clipă de-ngrădită nerăbdare
Păcat nesăvârșit de pasiune,
Cu adevărul tău mă vei răpune
Ca un răspuns la semnul de-ntrebare.

Când dezmiardarea-ți vrea să mă adune
La pieptul explodând de încordare,
Devin ostatec prins la evadare
Ce sărutări pe trupul tău depune.

Treci palma ta pe fruntea-mi înghețată
Eu mă topesc și mă preling în tine,
Tu mă respiri cu vocea sacadată

Și-mi mulțumești cum crezi că se cuvine.
Și unul singur devenind deodată
Să ne despartă nu mai are cine.

Îi mai răsfir

Îi mai răsfir lui Cronos barba rară
Suflând din greu în stepa îndoielii,
Și sugrumat de spaima oboselii
Ruinele-mi spoiesc pe dinafară.

Sporește-un crivăț noimele tocmelii
Surghiunul pretutindeni e în țară,
Și mierea rimei e tot mai amară
Dorindu-mi moartea-n schimbul hărțuielii.

Privighetori cernite să-mi jelească
Pe iambii triști înveșmântați în zeghe,
Călăi demenți din inimă să-mi pască

Stol de cocori la cap să-mi stea de veghe,
Prin anotimpuri zboruri să vâslească
Săpându-mi groapa în spumoase leghe.

Troienele se sinucid

Troienele se sinucid pe cale
E timpul moinelor de primăvară
Ies ghiociei din găoci de ceară
Un stol de ciori din ceruri se prăvale.

Bunicul pune un fuștei la scară
Eteric rătăcind adus de șale,
Se ceartă sturzii din pricini banale
Cavalele doinesc din zori în seară.

Fereastra mea în zorii tăi se-mbracă
Sprintare gânduri cos aripi în zboruri,
Miracol reavăn urcă din răstoacă

Eresuri palpând în noi odoruri.
Înmugurind chemări mai într-o joacă
Ezită-o rază blondă-n câmp de doruri.

◆ DJAMAL MAHMOUD (Suedia)

Meridiane lirice

Poetul Djamel MAHMOUD s-a născut la 4 mai 1962, în orașul Rakka, din Siria, unde a copilărit și a absolvit studiile liceale. A urmat cursurile de pregătire de limba română în Craiova, după care a absolvit Facultatea de medicină generală din Cluj-Napoca, România. Lucrează ca medic psihiatru în Stockholm (SUECIA,) unde s-a mutat după războiul din Siria. A debutat editorial cu volumul de versuri „DECE” (editura, Daco-press, Cluj-Napoca, 1995).

Publică frecvent în diferite reviste din România, dintre care amintim doar „Tribuna” și revista Haiku a societății române de haiku.

Poetul suedez de origine siriană este membru al Societății române de Haiku (București), al Asociației mondiale de Haiku (WHA) din Tokyo și Asociației scriitorilor de limbă română din Quebec, Canada.

Prezent în mai multe antologii din România și din străinătate, Djamel MAHMOUD este autor al volumelor: „DECE” (Ed. Daco-Press, Cluj-Napoca, 1995); „Pe muchiile cercului” (Ed. Brumar, Timișoara, 2010); „Albe&reci” (Ed. Vinea, București, 2010); „Le Berger des rochers”/ Păstorul de stânci (volum de versuri în limba franceză, tradus de Nicole Pottier, Editions Clapas, France, 2010). Au scris despre creația sa: Șerban Foarță, Alex Ștefănescu, Gheorghe Grigurcu, Florin Caragiu, Octavian Soviany, Nicolae Tzone, Felix Nicolau, Eugen Evu, Angela Nache Mamier, Nicole Pottier și alții.

incolor

acum văd clar deja tainele sângerării
cu porii și cu ochiul liber
nu eu ci pietrele ce saltă noaptea în mine
să nu fie deranjate
de sunetele razelor
ele nu au cum să creadă în luciul săbiilor
nici în puterea de purificare a focului
mormântul meu este singurul lor crez
în special
când va fi acoperit în totalitate de ape...

funii

urcioarele sunt golite deja
arborele îți crește văzând cu ochii
în gesturi și în căldura pielii
se cațără cu rădăcinile înfipte
în plămâni și în cenușa pașilor
să n-ai încredere în nimic îmi spui
în afară de sânul

sub care se bat tobele
serbând strivirea ciorchinilor
de struguri
niciodată să nu crezi în liniștea
funiilor nici în albul spumei
indiferent de unde sau din ce provine
pământul miroase a nou-născut acum
așa că scoate-ți capul
și strigă întâmpinându-ți ploile...

lăutarul

Lăutare
e ora trei după miezul nopții
e ora trei
și tu încă mai cânti!
îți întinzi sunetele
ca niște aripi deasupra zidului
numaidecât
trupul tău va fi rupt în 33 de bucăți
din care va cădea o ploaie atât de roșie

e ora trei lăutare
e ora trei
iar zidul e atât de însetat acum...

ropsten

râul roșu ascunziș al marilor secrete divine
mă despice să-ți aud muzica și oscilațiile glasului
în ecoul căruia cresc arbori înalți
de neant și de falsă lumină
de mi se fac laturile două ceruri negre

niciodată Stockholm
n-a fost atât de înfrigorat ca acum!
printre degete trec zeii
trenuri împinse de iluzii și de brumă
chipul spre care mă îndrept
a luat forma muntelui de zăpadă

planeta sunetelor pleacă unde îmi va picura
sângele
desfă-ți palmele ca un evantai
doar tu stii cu exactitate momentul topirii ...

melopee

te iubesc imperfecțiunea mea
incolor și tăios ca o sabie de apă
tu mă transformi
dintr-un dumnezeu singuratic
în om
uneori chiar în vierme înfometat
mă așezi sub cer
în pânțele femeilor
ca și cum aș fi fost un cântec
cât despre faptul de a fi murit cândva
sub pleoapele tale de iarbă
nici măcar nu vrei să-ți aduci aminte

lanțuri

am a dus cerul în camera mea
am croit din el costume cămăși
rochii arăbești
și chiar câteva pijamale
din petice
am făcut un câine
pe care îl scot la plimbare
în zilele de vineri sâmbătă și duminică
câinele meu n-are nevoie de carne

nici de oase
nu-i latră pe oameni
nici pe câinii lor
el doar îi privește-n tăcere
iar din când în când
cu privirea-n sus se așază la umbră

mut

două lucruri insistă de atâta vreme
să le definesc patria și religia
fiți cât se poate de atenți
la mișcările mele de mâini și de buze
cred că am găsit în sfârșit
cea mai corectă definiție
și totuși mă întreb în afară de arbori
oare va exista cineva
care să înțeleagă exact ce vreau să spun

sânii Cameliei

mama se trezește în fiecare zi la oră fixă
foșnetul apei și sunetul pașilor
sunt muezinii care mă cheamă la plecaciune
îmi aduc aminte de faraonii din sânii cameliei
de nechezatul cailor în timpul înecului
îmi aduc aminte de copacul de lângă pod
la umbra căruia tăceam îmbrățișați
iar mașinile pelerine se roteau
în jurul trupurilor noastre
în timp ce cădea peste noi la intervale egale
câte-o frunză moartă
acum nu se mai aude nimic
nici urmă de sunet
probabil mama își usucă tălpile umede în liniște
iar camelia se foiește goală
pe un cearceaf alb
undeva
pe malul mării roșii

refren

cercuri de diferite mărimi trasez
mă târăsc în carnea tălpilor
un vierme noulăscut sunt
mușc cu poftă din moartea mea
în timp ce-ți ciugulești aripile
neinteresată
nici măcar de soarta lor
ascultând referenul pământului

un disc învechit ce repetă neincetat
același cântec
sufletul mi se furișează desculț
lăsându-mă să-mi savurez trupul
în liniște
habar n-am în ce direcție o ia
nici nu știu dacă urcă
sau coboară treptele
poate îmi trimiți o vorbă
dacă vei afla
cu penele moarte care mă vor vizita
în zilele de sărbători
sau cu pietrele care mă vor feri de
frigul meu
mângâindu-mă cu tăcerea lor...

vid

e a șaptea zi deja de când caut în mine zidul
un lătrat mă invită insistent afară
ploaia îți picta cu migală chipul pe poarta casei
aerul din golul lăsat de trupul tău
îmi intră tiptil în plămâni
rece și gustos ca un țipăt
e un lucru extraordinar chiar
faptul că n-a concurat nimeni cu spațiul în care
ți-ai ascuns cu grijă întunericul
așa că poți să-i mai privești cupola în liniște
până când îți voi culege tăcerile
și le voi vărui neconținut respirându-te